Контрольный экземпляр

Масса а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ◆ ЕРА, 17 МАРТ, 1983 ШУ. ◆ № 33 (6755). ◆ Мах 3 кеп.

Ю. В. АНДРОПОВ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ МЕХКИЙ КОММУНИСТИЧЕСКИЙ БОЛХЛОЙН ПАРТЕЙ ЦК-ай СЕКРЕТАРИЙ СОВЕЩАНЕ ХИННАРАШЦА ДОТТАГIАЛА ТIЕХЬ ВIАШАГIКХЕТАР

Социалистически мехкий вежарашха йолча партей ЦК-ай дуней халкъашта юкъерчеш идеологически дешашта болча секретарий совещане доалъашкошца доттагIал тIехь вIашагIкхетар хилар КПСС ЦК Генеральни секретара Ю. В. Андропова 15 марта.

ВIашагIкхийттача дакъа лоацеш бар: БКП ЦК Политбюро член, ЦК секретарь А. Лилов, БКП ЦК секретараш Д. Станишев, С. Михайлов; ВСРП ЦК Политбюро членаш, ЦК секретараш М. Оляри, Д. Ацел, ВСРП ЦК секретарь П. Варкони; КПВ ЦК секретарь Хоанг Тунг; СЕПГ ЦК Политбюро членаш, ЦК секретараш К. Хагер, Г. Аксен, И. Герман; Кубай ЦК Политбюро членалла кандидат, ЦК секретариата член А. Перес Эрреро; НРПЛ ЦК секретарь С. Вияket; МНРП ЦК Политбюро член, ЦК секретарь Д. Гомбожав, МНРП ЦК секретарь Г. Адья; ПОРП ЦК Политбюро член, ЦК секретарь Ю. Чирек, ПОРП ЦК Политбюро членалла кандидат, ЦК секретарь Я. Глувчик, ПОРП ЦК секретарь М. Ожеховский; РКП ЦК Политбюро членалла кандидаташ, ЦК секретараш М. Добреску, П. Енаке; КПЧ ЦК Президиума член, ЦК секретарь В. Биляк, КПЧ ЦК Президиума членалла кандидат, ЦК секретарь Я. Фойтик, КПЧ «ЦК» секретарь И. Гавлин.

Советсии оагIонтахьара — КПСС ЦК Политбюро член, КПСС ЦК секретарь К. У. Черненко, КПСС ЦК Политбюро членалла кандидат, КПСС ЦК секретарь Б. Н. Пономарев, КПСС ЦК секретараш М. В. Зимянин, К. В. Русаков.

Дег тIара, новкъосташка долча хьаллашка хилар Ю. В. Андропова социализма мехкий вежарашха йолча партей Центральни Комитетий секретарашцара вIашагIкхетар.

ХIара балха дийнахьа тIехдика дисциплиней хьадер дукхагIеи хилийта!

Парте XXVI съезде бокъха нах баьб вай пропагандистий балха. Цига аьнад: «Партийни дешара системе керттера фигура пропагандист ма вий. Дукхача дакъе алкха цунах тийша да семинарашкара, политшколашкара, университеташкара гIулакхаш: царех цкъаза цига вевачун сагатдун, духхьал шийна «оттадаь» сахьташ доахаш йола моттиг хургья е, вошта аьлча, царех массанахьа а дийнача партийни уйлан дешеи центраш хургья. Нахьа партийни дешар Iомаде безам хилари ца хилари хьалхарча аргIана парте идеологически, пропагандистски активах тийша да». ХIаьта из съезд чаккхьалчакул тIехьагIа КПСС ЦК партийни экономически дешар эргадеккха тоадара тIаберзабаь цу сопам тIанийцаб.

Вай республикерча хIара къахьегама коллективе ба марксизма-ленинизма теори, парте чурен арахьарен политика, вай мохк экономически а социально а дегIаахара дешаш наха дIадовзийтам бола пропагандисташ. Нахьа теоретически знаней боарам лакхбара йоакхо цоаш еча хана дар Iалашду из гIулакх айхха коллективашта хьалхашка даттача декхарашца дувзийга, ладугIарий къахьегамех общественни хьинар айделга.

Республика партийни органаша хаддаза йоакхо ю хIанз ялх эзар совгIа болча пропагандистий состав тоалра. Царна юкъе тIа-тIа дукхагIа хул парте

ПРОПАГАНДИСТ

членаш бараш, лакхера дешара заведенеи сайрийнарча марксизма-ленинизма университета чаккхьахараш. Не хьаьнта балхду вай царех алхха партийни просвещене сете болх бераш хьанийцача я. Цар 1715 пропагандистах берригаш коммунисташ ба, 40-несара дIа мел ниххар вузашка дийша вахьана, кхоалагIдола дакъа гаргга бераш 10 шерал совгIа из декхар кхоачамдеш хьабоагIа. Вай пропагандистех дукхха дукхагIа бараша «Пропагандисто — пятилетцана» яха болам хьалдаьцаб, шоай творчески планаш а оттаь болх бу.

Республике бIаьш ба шоаьга партийни организацеша тIадилла декхар бокъача бахьтоккхе хетам кхоачаздеш, наха кхетам луча беркате гIулакхаш карегIдувлаш бола пропагандисташ. Царна юкъе ба «Красный молот» завода теоретически семинара кулгалхо Кузнецов Василий Степанович, Нальсарча нефтебаза марксизма-ленинизма лардий школа пропагандист Джандигов ИбраьхIима Мухьмад, МагIалбика бурув тохара балкий управлене Iилман коммунизма школа пропагандист Янченко Иван Васильевич, «Малгобекнефть» НГДУ марксизма-ленинизма школа пропагандист Тебоев Вексолта Сулаибик, Наурски района «Плодовинтомнический» совхоза Iилман коммунизма школа пропагандист Зверькова Валентина Федоровна, Н. Заболотне цIерагIча типографе теоретически семинара кулгалхо Дзейтов Хьусена Хьамбийнар, Урус-Мартана райфинотдела марксизма-ленинизма лардий школа пропагандист Умархаджиев Муса Умархаджиевич, дукха кхыбараш. Царна хов ладувгIарий дешарцара безам совбоакххаргболча тайпара дика вIаштIехь а яьхе занятеш дIалхьа, дувца дош кIоарга тахна, дешха йиш хургйолаш къамаьл тоссадалийта, шоаш къоастедар айхха вахарца дувза.

Бакъда, вийса хургдац парте XXVI съездо, вай лакхе белгалдаьхача КПСС ЦК сопамаша дIа ма декхара, политически а экономически а дешара занятеш кIоарга чулоацам болаш хулга массанахьа Iалашдаьд, аьлча. Дукха ха йоацаш партийни дешар тоадара хетаьь парте Ленински районна кликум хилар. Шоаш цу даькъе Iоаль дика опыт хьахьоккхаш сиксна цига белгалдаьхар хIана а долаш дола кхоачамбоацараш а. Иштта, экспериментально-мебельни фабрике, «Чеченингушвино» объединене, ПМК-831, ПТУ-3 занятеш каст-каста тIехьайоахаш, уж лерттIа кийч а яь чакх ца йоахеш, ладувгIараш кIезига хьнукаш йола моттигаш нийслу, яхаш дувцар. Цу хьакъехьа эгара хьалха бехк баккха боагIа цар партийни организацеех. Цар цу гIулакха боагIаш бола тIахьожаш лоаттабеш, дешар вIаштIехьдаккхара эшаш бола лостал телаш хинабаларе хургдацар из ишта. ХIаьта цу тайпара кхоачамбоацараш гучадувлийта коллективаш йолаш я вай нохлагIча районе а.

Долче, юххьанцара партийни организацеш декхарийла я из гIулакх дагил шоай бIаргкIала лоаттаде, дешар вIаштIехьдоаккхача формализм ца хилийта. Районни городскойн партийни комитеташа хаддаза йоакхо е еза дешарах хьахур кхы а бернатегIа хилийтара, пропагандистий дешара боарали говзали лаккъяра, мехка а доалол ярахьа а латтача гIулакхех лаьца царна хан-ханнахьа хоамаш делга Iалашдара.

Нах сакъердаме а хеташ занятешка хьаухаргба, дувцача деша маIан кIоарга довлаш, дискуссеш ара ситуацеш хьие, къамаьла боагIаш бола лостам тела хова пропагандист ше хуле. Иштта, воархIене да дешар проблемни методагIа леладелга, ладувгIарий общественно-политически практика дегIаккхувлилга, теори практикаца айхха ювзилга, гучахьара занятеш чакхйоахилга, рефераташ язьолга, иштта наьха дешарцара безам, хьинар айдеча кхыча формаех хетамица пайда эцилга.

Парте ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленумо вай идеологически болхлоитта бехктоккхаме декхараш хьалхашка оттадаьд. Дисциплина чIоагIъеча, хIаране бехктоккхам айбеча, бухсоцлаш хьахур довкхагIа хулийтилга, планаш декхараш кхоачашдара нах оарцагIбоахилга Iилащдеча доагIаш дола дагъа юкъедахьа деза вай пропагандисташа а.

РЕМОНТНИКАША ДИКА КЪАХЬЕГ

«Грозэнергоремонт» яхача ремонтно-наладочни предприяте ремонтникаш дика лоархIабаьб укх шера дIабахача шин бетта хьалхашка даьттача декхарех.

Энергетически оборудовани капитальни ремонт яра балхаш дика даьд «Грозэнерго», «Дагэнерго» яхача предприятеш.

Шоашкара кхычарна хьохам телаш дика къахьегаш хьайоагIа укдаза А. Цатуров, А. Гаев, Ю. Плещаков керте латта слесарий-котельщикий, турбинистий бригадаш. Иштта дика къахьег электрообмотчицас Н. Ягодкинас, мастераша Ю. Бондаревс, П. Радионова, кхыбар.

В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода ЭЛОУ-АВТ яхача установке белгалъйинна я Н. Ф. Бандилет керте латта смена. Ший болх дика хоаш хиларца, къахьегамеи производственни дисциплина лакха хиларца йовзаш я из коллектива.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) Н. Дурченко, Ал. Мельников, Ан. Мельников, Т. Боярская, Н. Эльбаум.

В. ДЭНСЯКА сурт.

Лаьтта хьаьндаьд

Карарча пятилетка кхоалагIча шера 240 гектарна тIа шекара свеклаш хьалкхее лерхI Шалински района «Серженъ - Юртовский» совхоза кхаш леладераша.

Свеклаш лелаергйола звеньеш вIашагIа а ехка хIаране уж лелаергйола лаьтта хьакъоастадаьд. Кхаш леладераша дош деннад укх шера планагIа йоккха йоагIараш 3500 тонн йолаш пачхьалкхенга 5000 тонн шекара свеклаш йоахке.

Свеклаш дика хьалкхеяра деррига уж тIахургйола лаьтта хIанзале хьаьндаьд механизатораша органически минеральни удобренеш а тайса.

М. ЭПЕНДИЕВ.

ЯХЬЕ КОТБАЬННАРАШ

Грозненски района «Куларинский» совхоза хьайбаш леладераша цхьоалагIча квартале планагIа йоккха йоагIар 300 тонн йолаш дIабахача шин бетта пачхьалкхенга ехкай 221 тонн шура.

Хьинарє къахьег цар март бетта а. ХIара дийнахьа 4,2 тонн шура дIалу пачхьалкхенна. Из планагIа йоккха йоагIачул дикка дукхагIа я. Белгалдаккха доагIа, района кхыча боахамаша йоккхачунна нийсйича цу совхоза хьайбаш леладераша йоккха шура хьаьагIа хилар.

50 тонн гаргга шура йоккх. ХIанз хIара кхоабача Iаттагара юкъера лаьрхIача 9 килограмм гаргга шура йоаккх цар.

Социалистически яхье къаьстта белгалбаьннаб доярках Алимерзоева Майзант, Сурхаева Маслает, Шахгириева Язмаи, Умарова Суайбат, Мисхутова Кебират, кхыбараш.

Иштта, дIабахача шин бетта ше хьожача хIара Iаттагара 780 килограмм шура кхийхай Алимерзоевас, 711 килограмм — Сурхаевас. Уж берриге доярках а дIабахача шин бетта аьча итогех социалистически яхье котбаьннараш лаьрхIаб.

С. ТОВСУЛТАНОВ.

16 апреле — Коммунистически субботник

Болх беш хургва 500 саг

Дегашта доккха дикахетар хинна Коммунистически субботнике дакъа лоацаргдолаш ба «Назрановский» совхоза къахьегамхой.

Из деза ди ма доагIара дика чакхдаккхара цIенхаштта кийчдуш ба механизатораш, хьайбаш леладераш, механически мастерскерен кхыча доакъошкарен болхлой. Цу гIулакха вис саг чувоаш йола штаб вIашагIъеллай совхоза профкома председатель Бекмурзиев Къурейш кулгалдеш а волаш.

«ЦIеча шоатта дийнахьа» болх беш хургва 500 саг. Царех дукхагIбараш — шоаш массаза къахьегача моттигашка хургба.

Цу дийнахьа хьокхIаш дIаювзи шекара свеклаш тIахургйола кхаш кийчдеш хургба совхоза механизатораш. 13 сеялка хургья хьажкIаш дIаюви. КIезигагIа йийча а 250 гектара тIа уж дIаеуйла йолаш ба механизатораш. Берригаш шоай балха нормаш дикка тIехкхоачашъе лерхIаш а ба. ХIаьта трактористаш Суниев Тухаза, Нальгиев Къурейша, свеклаш кхеш волча Вузурганов Саварбика цу дийнахьа шиша балха норма кхоачашъе дош дешнад. 180 процентага дIакхоачаш шей норма кхоачашъе лерхI совхоза тракторийи автомашинийи моторан тоадеш волча слесара, КПСС обкома члена Тохов Мусас а.

Цар саннa хьинар айденна къахьега уйла йолаш ба совхоза хьайбаш леладерааш а. Дукхьал цу цхьан дийнахьа пачхалкхенна дIалургья шан тIехкхоачаш а еш цхьоалагIча сортагIа йола 5,5 тонн шура.

Субботнике долча дийнахьа болхлоша даьккхача ахчах 1500 сом цхьайттаагIча пятилетка фонде юкъе дахьа оттадаьд.

Дег тIара къоабалъю

«ЦIеча шоатта дийнахьа» дергдолча балхий планаш оттаяьй хIанзале «Гудермесский» совхоза оаргача бригадашка, фермашка. Уж могаьлй совхоза партийни организацe.

Хьайбаш леладераша шоай планага хьежжа, керда гаьнаш дIа а йогIаш фермай ковнашка лостам бе, чура а арахьара а цIен а еш хьайбаш латтача кхыча помещенешта кIир тоза лаьрхIад. Цул совгIа, цу дийнахьа мел яьккха шура цхьоалагIча сортах хилийта дош деннад.

Хьайбаш леладеш 135 саг вa совхозе. Царел совгIа, кхашка бIаьсти юв культураш дIаюви, уж дIаера лаьтта кийчдеш кхы а кхо бIаь саг хургва 16 апреле цу боахаме къахьегаш.

— 16 апреле а балха нормаш 150 процентал лоагIа йоацаш кхоачашъеш къахьега дош деннад цар, — йоах совхоза профсоюзни организаце председателa Эдисултанов Шарване.

Субботнике дакъа лоацаргда 80 тракторо, 40 автомобило. Из еррига техника кхом баьча доагорца болх беш хургья. Цул совгIа, 16 апреле гулде лерхI 15 тонн аьшк, дIайогIаргья 100 нерда га.

Субботнике даьккхача ахчах 900 сом цхьайтталагIча пятилетка фонде дIачулургдолаш да.

Х. МАГОМЕТОВ.

ГОТА БАЛХАШ ДIАДОЛАДАЬД

«Лаьтта леладеча лоархIамегIара декхар да лаьттан беркати хьувкъаии ма могга лакхбар», аьннад Кхачая программа тIа. Уж дешаш дага а кхоабаш карарча пятилетка укх кхоалагIча шера ма хулла тешамегIа лард йолла гIерташ къахьегаш ба хIанз тха совхоза кхаш леладераш.

Совхоза гурахьа ялатах доакъараш дукха хIама па йиишаш 2400 гектара тIа дIайийна тайп-тайпара культураш я боахаме. Лов кIезига хилар бахьан долаш, царех 10—15 процента зе даьд дукха ха йоацаш кийнача шелало, къаьстта ялата. ХIаьта кхыча кхашка агротехника дIадехкача боарамагIа. хIара гектара тIа юкъера лаьрхIача 500—600 эзар бьоагIа йолаш дика дегIадоагIаш да из. Цунга ныы а дукхагIа ниа Iоабайтара цхьанна гIулакхаш чакхдоахаш да тхо хIанз. ХIара гектара тIа 2,5—3 центнер а кхоачийташ суперфосфатаца, нитроэмофосаца — подкормка еш я. Из боах удобрени кхай тIа йоаржаш гувсача РУМ яхача агрегатацца чакхбоаккх. Геттара дика лоархIабу шоай декхарех механизатораш: Камаев Шамсудин, Пакаев ТIахIир, Оздамиров Апти. Социалистически яхье хьалха латтача цар са тессача дена боад къовлабаллалив къахьеташ хIара дийнахьа юкъера лаьрхIача 180—200 процент кхоачашъю шоай балха нормаш. Хьадер тешаме дара къаьстта йоакхо ю. Бакъда, цунах тамаш е езаш а дац. ХIана аьлча, кхашка деча балхашта тIахьожаш лоаттабера лаьрхIа комисси вIашагIъеллай тха боахаме. Цуна юкъебоагIа агроном, гидротехник, агрохимик, совхоза халкъа тIахьожама комитета векал, механизатораш. Ца тоашаш кхай тIа баь цхьаккха болх баьац цар. ГIалат гучадаьлча из далийтача сага чоагIа болх юха хьабайт.

ХIанзчул тIехьагIа йовчан йолаш ха отте апрель бутт чакхбоалаш гурахьа дIайийначa культураштa аммиачни селитраца кхы а цкъа подкормка ергья оаха.

Шелало зе даьча моттигашка кIезиг дукха лаьтта дIохьлушие а кхы тIа ялат дIадуврга оаха. ДIатасса долаш да тIадаларга дилла лакха кондици йола фу.

БIаьстан юххье юв цхьан культураш а дIайийнай оаха хIанзале. Масала, доакъара лаьрхIа 50 гектара тIа нен, 80 гектара тIа кенаца цхьана горох.

Шерра доаржадаь дIахьош да бIаьсти тIехьагIа юв культурашта: хьажкIашта, генарашта, шекара свеклашта лаьрхIа лаьтта кийчдара балхаш а. Органически, минеральни удобренешца из хьаьндара къаьстта йоакхо ю. Дика хьоккхамаш а гойт. Масала, лаьтта хьаьндара февраль бетта кхайкаьь месячник хиннача юкъа плал 14 эзар тонн йолаш, 16 300 тонн совгIа кхо дIадихьар кхашка. Из боах дIахо беш ба. ХIанз хIара дийнахьа 600—700 тонн кхо дулл кхашка.

Лаьтта хьаьндара лаьрхIа механизировании отряд вIашагIъеллай боахаме. Цуна юкъебоагIачарех цхьаккха механизатор вац ший балха нормаш кхоачаш ца еш. ХIаьта къаьстта дика къахьег Янгульбаев Шамда, Расуев [illegible], Яхубов Мовлде.

Шоай отрядал совгIа, районна «Сельхозхимера» механизированни бригада а я тха йолаш хьаьндеш. Цо беча балх а геттара дикка да тхо. Дег тIера баркал ала безам ба цу бригадерча механизатораштa Аландиев Зиуддина, Ибрагимов Сулеймана, Бетельгириев Мохьмада. Цхьадолча деношка балха шиша норма ю царех хIаране.

Иштта сихен дикен къахьегаш ба органически удобренеш яьхкача кхашка лаьтта Iайна тIоадал социяра макхаш доахаш, тIера дIаийсдара культиваци еш боахка тха боахамера механизатораш Бачаев Iаьча, Саев Хьусен, Валгаев Муса, кхыбараш. Дийнахьа юкъера лаьрхIача 17—18 гектара тIа макхаш даха, культиваци е кхоабу уж, норма 15 гектар йолаш. ХIаьта тIаьза шекара свеклаш дIаера — 320 гектар, хьажкIашта — 600 гектар, генарашта — 120 гектар лаьтта кийчдаьд цар.

«...Боахам лелабара Iилманца бакъонь зональни системаш юкъеккхахьарв ларда тIа ялат, доакъараш, кхыйола продукци дIахо дукхагIа яха», аьннад Кхачам программа тIа. Цунга хьежжа индустриальни технологех кхеяра дукхагIа культураш дIае лерхI укх шера совхозе. Масала, хьажкIаш 800 гектара тIа, генараш 400 гектара тIа кхедертда цу хьисапе.

Уж культураш дIае йолае деррига кийча да. Iалашдаьд дIадувча лакхача боарамга дIакхоачадаь фу, ма эшша йолаш я минеральни удобренеш, кхыдар. Цул совгIа, деррига кхаш хьаьндаьд органически удобренешца, совгIа минеральни ярам а тессаш.

Дика вIаштIехьдаьхад хIанз кхашка къахьегаш боахача механизаторий хьалхе. Иловски методах чакхдоах балхаш. Юртбоахама культураш дIаера лаьтта кийчдеш механизатораш къахьегаш боахкача кхай йисте еха техника тоае кийча йолаш «техничкаш» латт, шоай гIулакх дика хоаш бола механикаш, электросварщикаш а болаш. Тракторашта доагорца заправка а кхай тIа ю. Делкъийга механизаторашта бIаьха кхача хьабаь кхай тIа.

Социалистически яхьа итог хIара дийнахьа ю. Котало яьккхача механизатора карара кара тела цIе вымпел лу, хIаьта цхе дийнахьа баьча балха итогех нормаш тIехкхоачаш а еш къахьийгачарна — ахчая премеш. ДикагIболча механизаторий сийна «молнеш» арахец.

1837 гектар лаьтта да тха боахаме хий дуллаш. «Чечингушводстрой» управлене чуйоагIача ПМК-ша, къьна каналаш лаьтта тIахьекха дIа а дикъа, аьшкабетоний лотокаш а уттаеш лурчогIа е йолаь керда хина система ший хаянахьа яь аккхазар соахиа. Из бахьан долаш 800 гектар гаргга долча лаьтта хий дилла йиш йоацаш дисар тхо. Цу гIуланхо донкха зе а дир. Масала, цу кхашка дIадийна гурахьа дув ялат хIара гектара тIара 14 центнер мара чуэцанзар, хIаьта хьажкIаш — 15, шекара свеклаш 139 центнер мара.

Из кхоачамбоацар дIадаьккхад укх шера. Яь яьккхай керда хина система. Цу гIуланхо, шено а йоацаш, вIаштIехьдалийтаргда тха кхаш леладераштa юртбоахама культураш соахкарчул дукха дикагIа хьувкъае а пачхьалкхенна ялат, генараш, шекара свеклаш, кхыйола юртбоахама культураш дIалара шера планаш тIехкхоачашъе а.

М. ГУЧИГОВ, Урус-Мартановски района «Горец» совхоза керттера агроном.

1983 ШЕРА 16 МАРТ ХЬАТIАОТТАШ ХIАРА КХОАБАЧА IАТТАГАРА ШУРА ЯККХАРАХ ЙОЛА СВОДКА (кг)

Районаш	1983 шера	1982 шера
Наурски	6,6	6,0
Грозненски	5,7	6,7
Шелковской	5,7	4,9
Надтеречни	5,6	4,3
Гудермесски	5,2	4,7
Шалински	4,8	[illegible]
Назрановски	4,6	6,5
Ачхой-Мартановски	4,7	4,4
Малгобекски	4,7	3,5
Сунженски	4,7	2,8
Урус-Мартановски	4,2	3,9
Республика [illegible]	5,2	4,8

ШУРА—ПЛАНАЛ СОВГIА

Мехка Кхачая программа кхоачашъеча шоай ма хулла дукхагIа дакъа юкъедаккха гIерташ къахьегаш ба пятилетка кхоалагIча шера Шалински района «Южный» яхача совхоза хьайбаш леладераш.

Иштта цхьоалагIча квартала планагIа пачхьалкхенга 80 тонн шура йоккха ялаш бар уж. Шоай торонех бизза лайда а эдаш къахьегарах цар вIаштIехьдаьннад 10 март хьатIаотташ тIкъаь цаI ди хьалхa, из толаме кхоачашъе. Совхоза хьайбаш леладерашa дош деннад март бутт боблехьа планал совгIа 30 тонн шура пачхьалкхенга йоахка.

Из толам боахкача белгалбьннаб доярках Исрапилова Камета, Саламханова Нуржан, Д. Бернева, комсомолка Исхакова Липату. Шоаш беттача хIара Iаттагара дийнахьа 12—13 килограмм шура йоакх царех хIаране.

Хьайбашта дика гIулакх ду скотника Хатуев Шийшас, доакъар хьатIакхухьача тракторaца Хатуев Шамсудина, кхыбараша.

Республика хьайбаш леладеш йолча бригадашеи фермашеи юкъе лаьржача социалистически яхье дIабахача шин бетта итогех котьаьннарг лаьрхIай цу совхоза шурай ферма.

Октябрьски бурув тохара балхой управлене № 67 волча буровой чIоагIа лоархIаш сий деш ва бурувдеттачун гIоча, коммунистически къахьегама ударник Бароненко Владимир. Бурув тохара технологи массаза нийса лелаш, волча цо цIаккха а шин бехкагIа хьоазам хилийтац балха тIа.

СУРТА ТIА: бурувдеттачун гIоча В. Бароненко.

З. БАТЧАЕВА сурт.

ХIАМАН КХОМИ ХЬУРМАТИ ДАР

КПСС ЦК майскии ноябрьскии (1982 ш.) Пленумашка дIадийхарашка хьежжа халкъа тIахьожамхой гIулакхаш дIахо айдар духьа хьадла декхараш оттадаьд халкъа тIахьожама органашта хьалхашка.

Из теркал а деш, Назрановски халкъа тIахьожама комитето кийча а даь, шин заседане чIоагIдаьд халкъа тIахьожама органашта хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдара тIадерзадаь хьадда гIулакхаш. Комитета членашa, штате йоацача активо, промышленни предприятей, учрежденей, совхозий, юртий Советий халкъа тIахьожама группай председателаша дакъа а лоацаш халкъа тIахьожама районни активна шерра заседани яьй, укх тайпара дея повестка а йолаш: «Парте XXVI съезда, КПСС ЦК майскии ноябрьскии (1982 ш.) Пленумий решенешкара хьадоагIаш дола декхараш кхоачешдар духьа лоаттабеча къовсаме халкъа тIахьожамхой инициатива дIахо дегIайоалларе хьинар айдарие».

Районни комитето, штате йоацача халкъа тIахьожама отделаша, группашеи посташеи шоай тIахьожама гIулакхаш чакхдаьхад хьалххагIе а оттаьчеи чIоагIъьчеи перспективни квартальни балха планашка хьежжа.

1982 шера районни комитето ше баьб шоваткъа совгIа тохкам, белггала вьчаш пачхаьалкхен планашки заданешки кхоачашьяра, социалистически довлахье шиш метта хулийтилта Iалашдара дешашта а хIаьта кхыча материальни къахьегамен ресурсех, ахчах пайда эцарца, къахьегамен производствени дисциплина кхоачашьяра дувзаденнача кхыча дешашта а, доал деацаш, бюрократизми волокитей лелаеш йолча факташта. 1982 шера тайп-тайпара гIулакхаш тIадахкарах а гражданий жалобашка хьежжа а лакхе дийцеи кхыдолеи дешаш тийхкад промышленноста, бувзама, торговлеи бытовой гIулакхаш дареи, юртбоахама предприятешка, культура, здравоохранене, просвещене учреждешка.

Тохкамаш деш уттаь материалаш, цхьан кога тIа а йоахаш, къестаяьй районни комитете, хIаьта гучадаьнна кхоачамбоацараш дIадахари из яле а е яхы яле а йолча технача участка гIулакхаш тоадари духьа партийно-советски боахамеи органеш хьежийта, къахьегамхой коллективашка ювцийта дIачутийнна.

Районни халкъа тIахьожама комитето тIадиллараxи цун внимаьлаша дакъа лоацаши района финансови органаша 6 документальни, частични ревизи яьй Назрановски маькх ю завода, Назрановски АТП, «Экажевский» совхоза, трикотажни фабрика, Нохч-ГIалгIай гIишлой управлене ПМК-155; Назрановски доаккаи дIачуйайду пунит санна йолча предприятей боахаме финансови гIулакхашта.

Районни халкъа тIахьожама комитето ше 1982 шера хьагучаьлай 92000 сома маьхa растратaш, тоъаш йоацей лечкъаьйи хIамаш. Материалаш следствени органашка дIачуеннай.

1982 шера районни халкъа тIахьожама комитето тайп-тайпара беккаш даьд 23 кулгалхочоа, 6 сага такха тIадожадаьд 1410 сом.

Районни комитето аларах бехктокхамечеи лакхерчеи гIулакхаш тIерча 15 саго харцахьа даь хIамаш дийцад къахьегамхой коллективашка, хIаьта царех цхьабарашта бехкаш даьд, цхьабараш балхара дIабаьхаб.

Халдаиза районни комитета тIахьожама кIал лаьттад штатно-сметни дисциплина лелаяра даькъера партей правительстваи указанеш района боахама органаша кхоачашъярах дола дешаш. Цу гIуланиа айкха бувзамаш да тха района финансови органашца.

Уж тохкамаш дар бахьан долаш управленчески аппаратерча болхлоех 9 саг кIезигваьа, цу тайпара 9720 сом кхо я деш. Халданза тIахьожамхой терниаме хIинад тура кхоачамаш хьагучадахарен пайда эцарен дешаш. Къаьстта уйла гIаахийтай халкъа эша товараш дукхагIеи дикагIеи хьадара гIулакх малагIча хьал тIа да, хара. Район бIарчча хьанйцаша 1982 шера халкъа эша товараш хьадара план кхоачашьяьле а, кхоачамбоацараш гучадахапза дола кхоачамаш хIана а дукха да ца.

Районни комитето, штате йоацача цуи отделаша, группашеи посташеи тохкам баьб ерригаш а хIака ц аьнна йолча района промышленни юртбоахамеи предприятешка, къаьстта а йовхалеи электрически энергех дукхагIа пайда эцарашка, доагора-энергетически ресурсай кхом бой хьожаш. Из болх дика вIаштIехьбаьккхаб «Электроинструмент» яхача заводей трикотажни фабрикей. Доагора-энергетически ресурсай кхом бараи царех рационально пайда эцараш партей правительстваи оипа указанеш кхоачашьяра тIадерзадаь гIулакхаш чакхдахар а уж мишта кхоачашъю хьожаш тIахьожамхоша теркам тIаахийтао а бахьан долаш района боахамашеи организацешеи 1983 шера миллион киловатт-сахьат совгIа электроэнергии 1200 Г/кал йовхале энергии кхоаьй.

Цунна цхьана, уж гIулакхаш къовстадара болх во лелабу цхьайолча организацешеи учреждешеи, эггара хьалхарча аргIанна цар группашеи посташеи. Царех я шерра-шера вIалла гIулакх а доацаш совнагIа йоаго хIамеи электрически энергии дIаухийташ йола кирпичнийй завод, коммунальни предприятейн благоустройстваи комбинат, «Назрановский» совхоз, хIаьта цу предприятей группашеи посташеи, эггара хьалхарча аргIанна цар председателаш, юстара латт цу лоархIамеча дешашта.

Уж дешаш а санна, комитета, цуи отделийн группайи тIахьожаме кIал лаьттад материалаши металлоконструкцеши, доагор а машиндаьтташ а, минеральни удобренеш кхом беш дIаахийтарен пайда эцарен дешаш, цар учет, дIа-хьа лелар, латтар, хIаьта иштта района боахамашка дIоатталза оборудовани йий хар.

Цу даькъе шоваткъа гаргта тохкам баьб. Керттерча даькъе района гIишлой-монтажни организацешка, совхозашка, «Электроинструмент» яхача маькх еча, кирпичнийй заводашка даьд уж. Тохкамаша хьагучадьхад материалех пайда эцарен цар учет лелаярен даькъе даь чIоагIгIа харцахьара хIамаш. Уж даьрашта боатгIаза болабехк баьб.

Халкъа тIахьожама районни комитета, группаши постийя, отделий а штате йоацача ерригача актива а теркама юкъметте лаьттад социалистически доалахье шиш метта лоаттаелга Iалацдар. Комитето къаьстта мероприятеш кийчъяьй парте XXVI съездо дIа ма деххара халкъа рукъа шиш метта хилийтара хIара денней лярей лоаттабу тIахьожам вIаштIехьбаккхарей чакхбахарая.

Шиш мероприятеш чакхъяхарал совгIа, комитето тIахьожама кхыча организацешца, ОБХСС, келайоагон, «Комсомольски прожектора» болхлошца цхьана социалистически доалахье шиш метта лоаттаяра, товаро-материальни руакъан, кхыча хIамай учет, отчетность нийса лелаю е яц хар духьа тохкамаш, рейдаш, хьажараш ду района предприятешка, организацешка, совхозашка, учреждешка.

Цхьабакъда, социалистически доалахье шиш метта лоаттаяра гIулакх хIанз а лерттIа вIаштIехьдаьккхадац районе. Назрановска трикотажни фабрика хьалха хиннача директора заместителa Нальгиева цхьаькха терко йоацаш мела болх барах доагIача а ца доагIача а дIаухийташ доадаьд 5675 сома маькха доагори машиндаьтташи, хIаьта из бахьан долаш Нальгиев комитето лача решенетIе балхара дIа а ваьккхав.

Маькха фу талвийзар бахьан долаш общественни доалахьенна 6403 сома зе даьд «40 лет Октября» яхача совхозе.

ХIара денна тIахьожама кIал лаьттад иштта мовхьаш тIадутташи - Iодоассадеш вагонаша сайца латташ йоаха ханаш лоацьяра дешаш. хIаьта из бахьан долаш 1981 шерал нийсйича цу гIулакхa сайца латташ вагонаша йоаха ханаш 15 процент кIезигъенай районе 1982 шера.

ХIанз отчеташи хоржамаши да халкъа тIахьожама органашка. Халкъа тIахьожамхоша итогаш ю отчет еча юкъагIа баьча балха, декхараш уттаду КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленумеи XXVI съездеи решенеш кхоачашъяра. Хьадда планаш уттаю хIамаи кхон бари хьурмат дари духьа къовсам лоаттабаре, производства кхоачамаш хьагучадахара, коллективашка къахьегамен производствени дисциплина чIоагIъяра.

Халкъа тIахьожама органий гIулакхаш тоадара гIо де доаш я отчетно-хоржамий кампаши. хIаьта цунах бернат дарга КПСС XXVI съезда решенеш, пхьайтталагIча пятилетка заданеш. Кхачан программа кхоачашъяра.

Б. ЧАБИЕВ.
Назрановски районни халкъа тIахьожама комитета председатела за[redacted].

Азербайджански ССР. Уренгой — Ужгород яхача газопровода трасса, межрегионически гIишлош хьаьеча пайда эц Бакински екъача трансформаторни завода продукцеш. Цунах 70 процент гаргга яр пачхалкхашкахь дика Знак еина я.

СУРТА ТIА: позребителашта дIахьийта кийчъь трансформаторнаш.
О. ЛИТВИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

МИШТА КХОАЧАШДУ ТIАЙИЦА ДЕКХАРАШ

ХЬАЛХАЛАТТАРИЙ МУГIАРАШКА

Вознесенскерча газ чакхйоахача завода коллективо пятилетка хьалхарча шин шера планал совгIа доргI бIаь совгIа эзар сома маьха продукци маьхаьяьккхай. Алхха дIадахача цхьан шера газ чакхйоахараша планал совгIа Даьхенна 22 эзар совгIа тонн газах даьккха бензин деннад, 27 миллионал совгIа кубически метр цIеньаь газ еннай.

ЦIенхаштта теркам беш леладу заводе хIамашта кхом баро гIулакх а. Белгтала лохьлый заводе бийдал — мехкдаьттеи гази йовра нормаш, лакхбаьб царех пайдане хIамаш хьаяхара боарам. ДIадахача шера кхомбаьб 140 гаргга тонн мехкдаьтта, 12 совгIа тонн аммиака. Кхьлый цхьа миллион совгIа киловатт-сахьат электроэнерги алх бIаь совгIа тонн доагор.

ТIехкхоачашдаьд заводе къахьегама овсарле лакхъяра, арахецара продукцеш дIадодар лакхдара декхараш а. Цу дерригне торо еннай газ чакхйоахарашта планал совгIа 192 эзар сома маьха пайда беш пятилетка шоллагIа шу чакхдаккха.

Иштта дика болх беш дIадоладаьд МагIалбикерча газ чакхйоахараша цхьайтталагIа пятилетка еяьаш дола ер шу а. Укх шера хьалхарча шин бетта продукци маьхаьяннхара план кхоачашьяьй 101,6 процент, 112 процент — къахьегама овсарле лакхъяра план. Цу шин бетта планал совгIа 3400 тонн бензин деннад, бIаь ахи миллионал совгIа кубически метр газ еннай мехкаь завода коллективо.

Цу толамий ларде латт газ чакхйахарий хьинаре къахьегам. Йолаш йолча торонех ма-мотта дикагIа пайда а эцаш хьалхашка латта декхараш дизза кхоачашдара берригa боахлой, инженерно-технически болхлой. ГIулакхера нах оарцагIбоахаш завода партийни, профсоюзни организацешка, дирекце беш бола политически-кхетама а организаторски а болх.

ЧIоагIа пайда боал «ХIара балха дийнахьа тIехдика дисциплинеи хьалер дукхагIеи халийта!», «Уруу цхьаккха тIехьаусар воацаш!» болх вIаштIехьбаннхара тIехьа заводе шерра йоржача социалистически ляьал. Заводе, цуи ерригача участкашеи цехашка болх беш я социалистически яхье экранаш, Цар тIа дIаяду хIара болхлочо, гIулакхерча саго дийнахьа шийна хьалхашка латта декхараш мишта кхоачашдаьд. Бетта баьча балха итогех къоастабу социалистически яхье котбаьнна болхлой, иштта къоастаю дикагIа болх баь участкаш, цехаш, бригадаш, сменаш. Морально а материально а белгалбоах социалистически яхье котбаьнараш.

Шин бетта баьча балха итогех завода участнашта юкъе яржача социалистически яхье хьалхара моттигаш яьхай А. М. Богданов начальник волча компрессорни станце. А. В. Королева кулгалдеча тIахьожама-лоархIама приборийн автоматикаи служба коллективаша. Сменашта юкъе хьалхара моттигаш яьхай компрессорни станце воккхагIволча машиниста В. Алексеевеи шелаьа установка воккхагIволча машиниста М. Олиговеи кулгалдеча сменаша. Массе а царна социалистически яхье хьалха латташ итташ болча заводерча болхлой цIераш яха йиш я.

Пачхьалкхен планаш а шоаш тIайийца лакхара социалистически декхараш а кхоачаш ца деш цхьаьккха участок, цех, смена яц тахан заводе. Дика вIаштIехьаьккха социалистически яхь лелаярах, цахадраш политически-кхетама болх барах даьнна беркат да из.

Шерагара шерга дукхагIа хул укхаза газ чакхйоахарий говзалаш карасовзаьи. Шоай вахар заводаца хьийа бoала нохчийи гIалгIайи кхалнах. Царна юкъе ба КПСС членалла кандидат йола комбинировани установка машинист Даькильгова Хьава, товарно-бийдала участка оператор Узиева Леда, кхыбараш. Шоай балха декхараш дизза кхоачашдеш, социалистически яхье хьалхалаттарий мугIарашка болаш хьебоагIа уж.

Бехктокхамеи низкъалеи декхараш да Вознесенскерча газ чакхйоахаче завода коллективо укх шера кхоачашде дезараш. Мехка планал совгIа цхьа бIаь эзар гаргга тонн газах даьккха бензин дела, 140 миллион гаргга цIеньаь газ яла, йиъ миллион сома маьха продукци маьхаьянкха, 174 эзар сома пайда беш шу чакхдаккха деза цун укх шера планах.

Алхха цхьа хIама белгалдаьннлача кхоечам ба газ чакхйоахараштa хьалхашка латта декхараш мел чоалхане да гойтара. Укх шера заводе хьайоагIа бийдал — гази мехкдаьттен соахка хинначох 40 процент мара йоацача хьалашка, соахка арахийцачох 60 процент гаргга продукци арахеца езаш ба уж.

Газах, мехкдаьттах пайдане хIамаш хьакъоастанра боарам лакхбарца, балха эффективности къахьегама овсарлеи лакхъярца, хIамай, энерге, доагора кхом бара тIехьара къовсам чIоагIбарца, хIара болхлочуи, гIулакхерча саги бехктохкам лакхбарца, балха дисциплина дIаяе чIоагIъярца мара дизза кхоачашдулургдолаш дац уж декхараш.

Дукха ха йоацаш КПСС ЦК ноябрьскеи (1982 ш.) Пленума материалаш юкъаш заводa балха уж оагIонаш белггала тоаяра чакхдаха деза организацийни а технико-технологически а гIулакхаш белгалдаьхад МагIалбикерча газ чакхйоахараша.

Уж вахаре чакх а доахаш, укх шера декхараш толаме кхоачашдара тIехьа социалистически яхье а баьнна, хьинар кхо ца деш къахьегаш ба МагIалбикера газ чакхйоахараш. Цу кердача декхараш уж лоархIабергхиларах тешаву укх шера хьалхарча шин беттен ах беттен цар баьча балхо.

А. ХАРСИЕВ.

Дукхача хана деца Гудермесски локомотивни депо къахьегаш ва слесарь, коммунист, къахьегама ветеран Мычиев Петр Иванович. Лакха квалификаци йола говзанч, кагирхой дикагIвола хьехамча, башха-дика рационализатор лоархIаш ва из укхаза. Заготовительни цеха парторганизаце секретара декхараш а массаза а дизза кхоачашду Петр Ивановича.

Дукхача шерашка хьинаре къахьегарах цунна еннай «Знак Почета» яха орден, «РСФСР транспорта заслуженни болхло» яха сийдеи цIи.

СУРТА ТIА: слесарь П. Мычиев.

З. БАТЧАЕВА сурт.

IИЛМАНХОША — МЕХКДАЬТТАХОШТА

Вай мехкарча мехкдаьтта Iилман-тохкама институташта юкъе хьалхагIчарехи лоархIамегIарчарехи ца! я Къахьегама ЦIеча Байраха орден лелаш йола мехкдаьтта Грозненски Iилман-тохкама институт. Вай мехкарча мехкдаьтта центрех лоархIамегIчарех ца! лоархIаш йолча город Грозне 1928 шера из институт хьоалар докхха маIан долаш дар. Тайп-тайпарча мехкдаьттай, къаьстта башхоаи фракций химически составаш йовзара хоадамболаш дола тохкамаш дора Iилманхоша. Къулбасеца - Кавказе дукхаьнка Iилман ларда тIа цхьа чакхдаькккхача юкъадасача мехкдаьттала [redacted] чакх е йоахаш газоин бийдах сенах дат хьенир уж.

1940—50 шерашка института Iилманхоша яьча разработкаех г. Грозне вай мехка эггара хьалхара каталитически крекинга промышленно-опытни установка хьайир. Из лоархIаме болх беча шоапкара докха дакъа юкъедахьарах института цхьан группа Iилманхошта СССР-Пачхьалкхен преми хьожайир. Преми хьожаьярашта юкъе вар цу хана ГрозНИИ цхьан отдела кулгалхо хинна Iилман болхло, хIанз СССР мехкдаьтта чакхдоахача промышленноста министр вола В. С. Федоров я.

Института даьча Iилма-тохкама балхех промышленни масштабе чIоагIа лоархIам болаш яр технологически процессаш сихьеш йола сернокислотни алкилированеи алюмосиликатни производстваш.

Крекинга керда катализатораш хьаяра дукха балхаш дир института Iилман болхлоша цу шерашка. Цар иштта дукха болх бу мехкдаьтта продукташта электроочистка еш, алкилировани еш, мехкдаьтта фракцех чIоагIен ноачеи парафинаш хьакъоастадеш. Цу даькъе керттера моттиг лоацарех я институт.

ГрозНИИ чуйоагIа пхи отдел, ткъаь итт гаргга лаборатори, опытни завод, г. Волгоградера Нижне - Волжски филиал.

Укхазе болх беш ба республике моттел ерригача совхие а цIераш дIахеза бола Iилман болхлой. Царех ба: Обрядчиков, Скобло, Америк, Федоров, иштта кхыбараш. Уж керте латтача отделаша, группашa, лабораторешa лоархIаме балхаш ду. Дукха ба цар Iомабаь, шоай болх дика бовзаш бола Iилман болхлой, специалисташ.

Института Iилман-тохкама балхашта юкъе иштта лоархIаме моттиг дIалоац ковча парафин, лаккаоктанови бензин, машиндаьтта арахецаро. Института даь Iилман балхаш дарде а лушаш, хьаьлъа мехкдаьтта чакхдоаха заводаш, комбинировании установкаш дукха я Грозне.

Уфе, Ангарске, Кременчуге, иштта кхыча городашка.

Института автори вале Советски Союза доаккхача карта тIа г. Грознера дIайолх цIе стрелкаш, уж дIаккхоач Ереване, Туапсе, Баку, Краснодаре, Днепропетровске, иштта кхычахьа — Грозненски мехкдаьтта Iилман - тохкама института межкарча городашка лоаттаду бувзамаш хьакъонкаш дола наькъаш.

ГрозНИИ Iалман болхлой буквашеш шин межкарча Iилмахоша хинна ха. Цар бул хамал да вежарашка долча мехкашкарча Iилман болхлоша, Iилман-тохкама институташца. Царех я Болгарера, Венгрера, Румынера, Чехословакера мехкдаьтта Iилман-тохкама институташ.

СССР мехкдаьтта чакхдоахача промышленноста шиш марка лакха лоаттаеш хьайоагIарех я Грозненски мехкдаьтта Iилман-тохкама институт. Цунна дола къаьстта тешал да эггара хьалха цеолитий скитех юкъейоалаяра мехкдаьтта чакхдоахачара керда технологически процесс укхаза дIайолаль хилар.

Велгалдаккха деза института Iилман болхлоша, специалисташа Iилма-тохкама балхаш дарца ЦЕОКАР яха крекинга катализатора керда продукт мехкдаьтта чакхдоахача промышленносте юкъейоалаяр а. Цо шозза гаргга лакхдир лаккаоктанови бензин арахецилга.

Института Iилман болхлоша, специалисташта керда, хIанзарча хаьо дIадеххача тайпара йола оборудовани лоаттаяра йоакхо ю пачхьалкхено. Цу гIулакхо дукхача даькъе аттача доах укхаза къахьегача наькъа балха хьалаш. Масала, хьазцаргья вай «Пихта-72» яха аппарат. Из ца хилар бахьан долаш хьалхагIа парафинай температура нийса оттае вIаштIехьдалацар. ХIанз цу аппарато дукхха аттача баьккхаб мехкдаьттана тохкамаш дерий болх.

ЧIоагIачеи ноачеи парафинашта кристаллизаци яра методо торо лу боаттIача боараме болх дIабахьа. Парафинашта гидроочистка еш а дукха балхаш даьд институте [redacted].

Къаьстта йоакха моттиг дIалоац мехкдаьттаи мехкдаьтта хIамеи продукци чакхйоахача электроочистка еш йолча методо. Цу гIулакха лаьрххIа лаборатори я институте болх беш.

Шоваткъе цхьайтталагIа шу да ГрозНИИ Къулбаседа Кавказе, Казахстане, иштта мехка кхыча районашка доаккхача кердача мехкдаьттай фундаментальни тохкамаш ду.

ЭВМ новкъосталца рентгенофикационни колоннашта, дикагIа йолча технологически схемашта аппаратурайн расчеташ ю, царех дукхагIа яраш балха юкъе а йоалаяь пайда луш я.

ХIанз института коллектив я ГаьнарчаI Малхбоаленех, СибарегIеии предприятешкара даххийта заказаш кхоачашдеш. ХIаьта массаза санна хальхбоахама дукхагIа экономически пайда лурбоалш де гIерт шоаш ду балхаш института Iилман болхлой, специалисташ.

В. РУБЦОВ.

Iилмо-юрта боахама

ЯЛАТА ХЬУВКЪАМ ЛАКХЛУ СИБАРЕГIА

СибарегIара лах бебарол продовольстваи мехка централни районашкара цу регионе кхоачаяра халонашеи шоай юртбоахама производство сихха дегIайоалаяра декхар оттадаьд сибиракашта хьалхашка. Из декхар кхоачашдулургдац, кхетадеш ма дарра, Iилманхошеи практикашеи цхьана къахьегарца мара. Цудухьа 1980 шера иналар «Колос» яха Iилман-производствени объединени (НПО). Сибирски Iилма-тохкама институтал (СибНИИСХоз) совгIа, цунна чубахар Омски областa бе-беча климатически зонашкара биъ опытни боахам. Ялатеи доакъареи культураш кхеара хIанзара методаш кийчъеи юкъеяхьеи, лакха хьувкъам луш дола керда сорташ хьаде а уж шерра дIадоаржаде а дезаш дар тхо. Тхо, оалаш ма дарра, еигалара лаьтта Iодосса Iилмеи юртбоахама производствои вIашагIхотталучча болх бе безаш дар. Цудухьа «Колос» яхача НПО-с хIанзале а дизза дакъа лаьцад областа а бIарччача региона а юртбоахам дегIабоалабеча. Аьлча кхоачам ба, чIоагIа кIа кийчдара гIулакха Омски областа ма дарра аьлча нулагара дIайолаьенна Российски Федераце хьалхарча моттиге яхаьча хилар.

Хьалхашка оттадаь декхар кхоачашде дIадолалуш оаха лаьрхIад Iилман болх овлангара деза эргабакхха. Iилманара эшар, сона хетачох, культураш, масала кIа, хьал мишта кхеде деза аьнна алхха рекомендаци лулла дац. Цу тайпара юкъарча рекомендаце ларда тIа-м хIара агронома а дезарг ма дий культураш кхеяра режимаш, лаьтта кийчдара способаш, цу тIа тоэсаргIолча удобреней лоаттам шиш хьахержа. Цудухьа специалисташа дукхаза а шераш доах цхьа бахьан мукъагIа аьттув баккхар духьа. Ма аьлла а дикеи керттердар — тешшамеа хьувкъам кхебара новкъостал дергдац моттигера климатически лаьттане хьалаш теркалдеш йолча культураш кийчъяра. [illegible]

яле а. «Колос» яха НПО хьаьрца мара йиш хиланзар объединене болхбоа кийчъаь юртбоахама производство тайп-тайпара доакъош дегIадоалдара итт комплекси программа кхоачашъе. Эггара дикагIа вIаштIехьъяннар «Зерно» яха комплекси програма я.

ЛаьрххIа вIашагIъелла лаборатора йоласнай низ бола. маьхера, чIоагIа кIа кхеяра технологи кийчъе. Лаьттаи дикали моттигера климатически хьалаши теркал а деш уттаьй органически минеральни удобренешца лаьтта хьаьндара рацион. Эшшача боараме тIоадал чусоцаш лаьттанна обработка яра дикагIйола способ хийржай. Шаьръеши белгалъеши хиннай кIа дIадера. хьалхедара, чуэцара керттера приемаши ханаши. дIайийта хIамаш зуламдергехи лазарехи лоравра тIадерзадаь гIулакхаш. Iилманхой цу берригача этапегIа беча чоалханеча балхо йиш хилийтай бокъонца дола технологически дакъалгий мугI хьабе.

ХьалхагIа хьежадар тхо Омски областа хьалашка кIии европейски сорташ хьалкхеде. Цхьабакъда, пайдане хIама дацар хьакхулаш хиннар. Цудухьа тха тхоай селекце керда сорташ хьалярей юртбоахама производствана юкъекхахьарей наькъагIа дахар тхо. Масала, низ болча кIишта юкъе областa кхашка арадаьлар Омская-9, Иртышанка-10, чIоагIачарна юкъе — Алмаз. Уж дерригаш а «Колос» яхача НПО хьахина да.

Юкъера лаьрхIача тха областерча тоъал чIоагIа йокъали шелали уттача хьалашка низ болча кIии хьувкъам хIанз хIара гектарa тIара 20 центнерга кхоач. Из ихьаьнца хиннача шозза хIана бац аьнна лакхагIа ба. Цхьабакъда, из а ше кхоачарг болча кхаьча баьннабац. Оаха хьа а баь, хIанз пачхьалкхен тохкамаш деш латтача Омская-17 яхача низ болча кIии кердача сорто дукхача боахамашка хIара гектара тIара 30 центнер еннай.

КIа хIедара оаха кийчъяй технологе гадоахкаш кхы цхьаькха технологи а ц; [illegible]

процент тIехдина — яна болеи чIоагIеи кIа. хIаьта деррига а лаьрхIача пачхьалкхен амбарашка чуэссача тIехдикача ялата процент 94,6 хилар. Специалисташа лаьча лоархIамегIа. Омски областа йиш я, тIехлакха хьувкъам луш долча ялатия керда сорташ кхедара технологи массе метте чакх а йоахаш, яна бола кIа шозза дукхагIа кийчде а чIоагIа кIа 6—8-зза алсамдаккха а.

Омски областе ялат дукхагIа лакхара йоаихо яь Iийнадалар тхо. Тха технологи чакхъьхай цхьана гIулакхаш леладара хьакъехьа Iилман-производствени объединенепа договораш даьча СибарегIеи, Зауралья, Къулбаседа Казахстана кхыча областий колхозашкеи совхозашкеи.

Тахнарча дийнахьа «Колос» яхача НПО-с Омски областе толаме юкъенхуьхьаьнIаш кхеяра керда технологи а. Цо тешшаме гектара тIара фуаль хьажкIий 40 центнер лу.

ХIанз оаха кийчъеш йола керда культура — рапс. Цу культура чих 40 процент даьтта доалл, 35 процент белок йоалл. Малхбузехьарча СибарегIа къаьстта лоархIаме я из культура: мах баь варгвоацаш дика коэффициент я из концентрированни доакъарашта. Цудухьа рапс Омски областе дIайоаржаяра декхар оттадаьд шоашта хьалхашка «Колос» яхача НПО Iилманхошеи практикашеи. ХIаьта цу даькъе хIанзале толам а баьнкхаб. Лакха йалорийни йолча цу культура хIара гектара тIара 15—20 центнер дьхай «Омское» яхача опытни боахаме кхаь шера вIаштта. Укх шера рапс дIаюврзьа областерча массехк боахаме.

Индустриальни ала метаргдолаш йола юртбоахама культураш кхеяра керда технологи СибарегIенна мега Iеш яц. Моттигера хьалаш теркал а деш из дIайоаржае мегаргья мехка кхыча районашка а.

Н. МИЛАЩЕНКО,
Ленина цIерагIа юртбоахама академе академик, Омски областерча «Колос» яха Iилма-производствени объединене директор.
(АПН).

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча

Совета массазарча комиссешка

СИЙЛАХЬ ДЕКХАР

Жилищно - коммунальни боахамен бахача наха бытовой гIулакхаш дарен дешашта йолча НГIАССР Лакхехьарча Совета комиссе шин заседане ладийгIар жилищно-коммунальни боахаме материальни энергетически ресурсаш кхоара болх халкъа депутатий районни Советой цу органашек миштта вIашт-IIехьбоах дувцаш Старопромысловски райисполкома председатела О. Н. Мирошниченкос бахча хоамага. Заседане белгалдаьхар, районе материальни доагора-энергетически ресурсех цхьайтталагIча пятилетке пайда дикагIа эцара тIаерзаяь мероприятеш кийчъяь хилар. Укх миштта кхоачашъю хьежаргйола оперативни комиссе вIашагIъеллай, йовхала, электрически энергех, хих, газах кхом беш пайда эцарах лаьца организаторски хьехамеи болх бу бахача наха юкъе.

Цунца цхьана, массазарча комиссе Старопромысловски райисполкома уйла тIаерзайир цу дакъе цIенхаштта кхоачамбоацараш а хилара.

ХIара шера теплосеташ тедарахи кхыдолча бахьанехи 6 процентагара 8 процентага кхаччалца йовхала энерги йов, жилищно-коммунальни боахаме лертIа пайда ца эцар бахьан долаш 5 процентагара 7 процентага кхаччалца электроэнерги йов. Водопроводни сетера а дукха хий дов.

Жилищно-коммунальни организацей болхлоша еха тийдаи проводаш тоахра ца делар сихха ца деш моттигаш я, хIаьта из бахьан долаш дукха йов энергоресурсаш.

Дукхача моттигашка деш дола ремонтни балхаш эсала хул. Халкъа депутатий районни Совета исполкомо моттигаш нийсйолийт чакхдаханза диса балхаш а долаш чуIа цIеноаш эксплуатаце дIаийдеш, хIаьта из бахьан долаш а йовхален энергетически энерги йов. Материальни энергетически ресурсаш кхоярах кхом беш дIаахийтаран беча балха эффективность дукхача хьале лоалу дIаухийта ресурсаш нийсъеш учет лелаеш, тIахьожам лоттабеш йолча средствашца жилищно-коммунальни боахама предприятеш во Iалашъеш хилар бахьан долаш.

Жилищно - коммунальни боахамен бахача наха бытовой гIулакхаш дарен дешашта йолча НГIАССР Лакхехьарча Совета комиссе халкъа депутатий Старопромысловски районни Совета исполнительни комитета могадаьд жилищно-коммунальни боахаме материальни энергетически ресурсаш кхоара режим дIахо чIоагIъяран цаpex рационально пайда эцарах кхи тIа а гIулакхаш чакхдоахилга, доагорах, йовхален электрически энергех, хихи газахи пайда эцача хана хьурмат дергдолаш кхетам балара бахача наха юкъе беш бола болх халданза аргабоахаш тоабелга, доал доацаш хьурмат ца деши йола моллагIа моттигаш лоергйоаца хьал отгаделга.

НГIАССР жилищно-коммунальна боахама министерствана комиссе иштта могадир ресурсаш кхоара боккъонца нийсъяь заданеш оттахра беш бола болх дикагIа вIаштIехьбоаккхилга а карерча предприятешка уж шоай ханнаьа дIакхоачалра лоаттабу тIахьожам чIоагIбелга а, материалаш, йовхалеи электрически энерги кхоара гIулакха доккхий толамаш доахача жилищно-коммунальни боахама предприятейи организацейи балха тоалашагIйола опыт шерагIа дIайоаржаелга.

Республика Лакхехьарча Совета комиссе материально-технически Iалашонна йолча НГIАССР Госкомитета уйла тIаерзайир жилищно-коммунальни боахаме предприятеши организацеши тIахьожама-бустама приборашца, учет еш нийсъеши йолча средствашца дикагIа Iалашъйинза ярт ца хилара.

БОЛХЛОШТЕИ ГIУЛАКХЕРЧА НАХАИ — ДИКАГIБОЛА КХАЧА

Халкъа эшача товарийи торговлей дешашта йолча НГIАССР Лакхехьарча Совета массазарча комиссе диацад «Грознефть» объединене предприятешка общественни кхачан предприятеша беча балхагарча хьалаки из тоабара де дезарехи» дола доаш.

Комиссе белгалдаьккхар, объединене болхлоштеи гIулакхерча нахаи общественни кхача дикагIа вIаштIехьбаккхара «Грознефть» объединене болхлой Iалашон управлене белгалара болх беш хилар. Деписи бийсанехи диазза хIама дуаьга вIаштIехьдаьккхад ерригача буровойшка. Скважинашта лаьттан кIал капитальни ремонт еча 23 бригадана бIайха кхача цар болх беча метте дIатIаккхухьилга вIаштIехьдаьккхад.

«Грознефть» объединене гIонна бола 4 боахам биллаб, хIаьта общественни кхачан предприятеши болхлойи дуллийца, кхача продукташа дикагIа Iалашбара цар доккха новкъостал а ду. Объединене общественни кхачан предприятешка чIоагIа уйла тIайоадийт хIама даа ухараштта гIулакх дара культура лакхъяран кхача дикагIа кийчбаран. Каст-каста выставкаш ю кулинарни хIамаш йоахка, кхычаьа дIакхухьаргйола буфеташ вIаштIехьйоах. «Грознефть» объединене болхлой Iалашон управлене общественни кхачан предприятеша республика мехкдаьтта районашта деш дола гIулакх дикагIа вIаштIехьлаккхара чакхйоахача мероприятеша гIо даьд товарооборота план 102,7 процент, цу дакъе шоай продукци мыхала яккхара план 103 процент кхоачашъяра.

Цунца цхьана, комиссе белгалдаьккхар, «Грознефть» объединене цхьайолча общественни кхачан предприятеша къахьегамхоштта гIулакх дара культура хIанз а лела лелаеш хилар. Дукхха моттигаш нийсъу советски торговле правилаш чIоагIа телхаеш.

Лакхехьарча Совета комиссе заседане йоахар, цхьайолча столовешка политико-кхетама болх эсала лел, тIадеххача гIулакхашта хьалхара надрей бехктокхаш мелбаьб, пачахьаллкхен, планови, финансови, исполнительски дисциплина телхаю, растраташ еш, хIамаш лечкъаеш, зехьа йоаеш моттигаш нийслу. Недостачаш хиина 134, маьхаш тIадийтта 9 моттиг гучаьйеннай объединене ОРС-ашка 1982 шера.

Лакхехьарча Совета комиссе «Грознефть» объединене болхлой Iалашон управленена могадаьд мехкдаьттахоштта общественни кхача кийчбечара кхоачамбоацараш дIадоахилга, къахьегамхоштен бахача нахан гIулакх дара культура лакхъелга, кхача дикагIен ассортимент шерагIа йолаши кийчберггбола гIулакх вIаштIехьдоаккхилга, санитарно-гигиенически хьелаш тоаделга, общественни кхача кийчбеча метте советски торговле правилаш телхаерашца хоадамболаш къовсам лоаттабелга.

Веденски мехлесхозерча барзнъаш тегача цехе Зубайраева Зура швея - мотористка бола болх беш йола ер пхелагIа шу да. Шийна смении заданеш 115—120 процент кхоачашъеш хиларца белгалъяьнна из.

СУРТА ТIА: З. Зубайраева.

З. БАТЧАЕВА сурт.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

МОЗАМБИК. Тете яхача провинцерча Замбези оалача доадача хий тIагIолла тилла тIай — Къулбехье — Къулбаседе яхача автомобильни боккхача наькъа тIа «СОМПО» яхача мозамбикски пачхьалкхен компане хьалъяьча цу тайпарча нийс сооруженех цаI я. Цун дIоахал — 2.388 метр, шорал — 10 метр. ТIай тилла доладьд 1973 шера, цхьабакъда 1975 шера. Мозамбик шийна лоIаме я ьнна дIакхайкадалехьа хьалхе из тIай ца деш соцадаь хиннад. Кхыча мехкашкарча частни фирма-подрядчика кулгалхой мехкара байдда хьийнаб технически документаци а йица.

Къулбехье - Къулбаседе яхача автомагистрало вIашагIкотт нийс провинце административни центраш, хIаьта маьхаз халкъа боахама Iалашъмате боккха лоархIам болаш а ба.

АДН—ТАСС сурт.

ДОККХИЙ ХУВЦАМАШ ХУЛА ХА

Кастта афгански халкъо белгалдоаккхаргда апрельски революце пхи шу дизар. Цу дицлургдоацача деношка денз дIаяхар дукха ха яц, цхьабакъда, цу юкъа даьраш кIезига хIамаш дац. Шерра социально - экономически хувцамаш дара наькъа тIа ьйнай Афганистана Демократически Республика. Афганистан тоаенаи халкъ праз долаш дар — из да Афганистана Халкъа-Демократически партеи республика правительствай дерхIар.

НАЬКХА ХЬИНАР

Афганистане вахара дердалгача доакъошка кIоарга хувцамаш хулаш латт. Наьха хьинар айдаьд революце. Юкъарчал доацаш цар дакъа а лоацаш чакхйоаккхаш я лаьттан-хий реформа, къестаю промышленни юртбоахамен производство айяра проблемаш. Цу ларда тIа тоалу къахьегача халкъа вахаре хьалаш, чIоагIа болх бу йоазув - дешар ца ховлга дIадаккхара, образовани, унахцIено лораелга дегIадоаладара.

Къахьегамхой общественно - политически хьинар айдалар гуш да мехка дукхача наха дакъа а лоацаш кегирхой, кхалнаьха, профсоюзи, кооперативни организацеш, интеллигенце творчески союзаш хьаярах. «Къахьегамхой цу ерригача объединенеша, — хьеххайкадир дукха ха йоацаш Афганистана даймехка Къаман фронта (НОФ) председатела, НДПА ЦК Политбюро члена, ЦК секретара С. М. Зерая, — парте кулгалца хьинаре болх бу НОФ-ана чухьа».

Даймехка Къамен фронто ДРА Керттерча принципий 3 статья тIа ма аллара, НДПА кулгалца керда, прогрессивни, боргIата, демократически общество хьалъяра массане а юкъарча платформа тIа вIашагIтох мехкара болхлой, ахархой, ремесленникаш, кочевникаш, интеллигенци, кхалнах, кагирхой, массе къамахи фуди бола викалаш, ерригa прогрессивни, демократически, общественни, политически организацеш.

НОФ хьаярах лоархIаме этап хилар апрельски революци дегIайоагIача. Патриотически низаш вIашагIтохаза дарг ца хилар гуш дар социальни маIанга диллача цхьан тайпара йоацача, итташ йоккхийча племенех дукхача къамех латтача афгански обществага хьежача. Ширача замах дисараш дIададахара, мохк къамен-демократически гIулакхашта дегIабоалабара декхараш кхоачашдара цхьана гIулакхаш чакхдахар дукха халкъа деррига низаш вIашагIтохача гIо дара декхар латт дайменка фронта хьалхашка.

НОФ-а дукха дакъа да афгански профессиональни союзаш. Революци лаалехьа кIезига нара ца хиннача профсоюзни ячейкай гIулакх доалаш цар вIашя гIоновкъостал ду кассаш хьайча. ХIаьта тахан цар эттара керттера декхар — ДРА экономика дегIайоалаечa хьинаре дакъа лацар, болхлойн гIулакхерча нахьен хьаштош лорадар, цар къахьегамен бытен хьалаш тоадара йоакхо яр. Контрреволюце тийшача баллашца машар боацаш къовсам лоаттабар.

«Профсоюзий сий лакхлуш а чIоагIлуш а да, — аьлар ше соца къамаьл деш Афганистана профсоюзий Централъни совета председатела А. С. Пурделе, — мехкарча дукхача къахьегача адамашта юкъе. Тха инициативагIа Джалалабаде болхлошта саоIа цIа хьадаьд, Кабула районашка — Пулечархен Джангалакен бериг бешамаш, дукхача предприятешка медпункташ яхнай. Уж дешаш, кхетадеш ма дарра, къестаде хала да материальни средствашца хила. ХIаьта уж хьатIаух шийнийн лоIамеча къахьегама Деношка хьинаре дакъа доаццача къахьегамхошкара шоашкара. Уж средствааш дIаух вийтта апрельски революце идеалаш котъяхар духьа лоаттабеча къовсамо дай-нохаой байнача берий вахара, дешара хьалаш тоадарга, уж хьалкхедарга».

Дукха ха йоацаш «Джангалак» яхача автомеханически заводе хилар со. Предприяте профкома председатель Гулям Гауси сон цехашка йолла чакхдаьлар. Цул тIехьагIа къамаьл деш дукха ха йоаккхаш хилар. «Тха профсоюзни организаце, — аьлар цо, — администрацена новкъостал ду дукха дешаш къестаде. Оаха болхлошта материальни новкъостал ду, Iаш замалахьа чухьнахьарча маьхах дакча, кIор тел оаха дарна. Завода территоре тIа хьайийлла тика я сагота эшаш йола продукташи товараш эца йиш йолаш. Йоазув-дешар ца ховлга дIадаккхара ялха курсаш я заводе...»

ЭГГАРА САГОТАГIА ЙОЛА ПРОБЛЕМАШ

Социально - экономически эргалонаш еча лоархIаме моттиг дIалоац аграрни реформо. Мехка юртбоахама секторе къахьегаш ба берригача балхача нахах 85 процент. Цо ду къаман валовл продуктах 70 процент гаргга. Цхьабакъда, тIаьлтта социально - экономически хьалаш бахьан долаш юрта боахаш дегIабара боарам геттара лоха ба. Цудухьа юрта эргалонаш яр ДРА правительствана эггара хьалхарча аргIанара декхар да ьнна хьакхайкадир апрельски революци ма ьллинге а.

Эггара хьалха тIера дIадаьхар кIезига лаьтташ долчен вIалла доацачен ахархошка даькха помещикийн совдегархойи декхараш. 30 миллиард афгани гаргга декхараш такха ца дезаш мукъабаьхар ахархой. Лоалара лаьккхар 11 миллион сагIа. Цунна тIеххьа тIайийпар лаьттан реформах дола декрет. Цунга хьежжа ахархой дезалашта дIадекъ помещикашкара хьадаьха лаьтташ. ХIанзле дIайийкъа ьйнай массехк бIаь эзар гектар.

ХIаьта а из кхоачам бoлаш дац. Афгански ахархочун-м мича хиннай е техника а, е удобренеш а. Цудухьа юртбоахама кечалашка, дикагIдоача ялатийца, юхалург ахча а телаш чухьнахьарча маьхах цар кIеча дефицитни химически удобренешца уж Iалашбера тIадерзадь гIулакхаш чакхдовх правительства.

Цу цхьан ханна кооперативаш еха ахархоша. «Тха декхар, йоах юрта боахамен аграрни реформан министра А. Г. Лакенвала, — лаьттах эффективно пайда эцара, юрта боахама продуктивность лакхъяра эша хьалаш вIаштIехьдахар. Лаьтта дIаийцача ахархоцта материалашцеи техникеи новкъостал де деза. Кооперативаш хьаяр — лаьттан берият совдоаккхаргдола обработка е, продукци маьхала йоаккхилга Iалаш де йиш хулийташ дола доархIаме декхар».

ХIанзле а 1200 сагIа кооператива хьаяй мехка. Юрташкарча къахьегамхоштa долча новкъостала ахкай машинно - тракторни станцеш. Кхоачаш пхи шу а даларехьа кхьчай ахархошка 500 эзар тонн сагIа удобренеш, бIаьш миллионаш афганей маьха юртбоахама машинаш кечалаши. ХIаьта кооперативашка шоай маьхеа 20—40 процент лохагIа маьхах юкк уж. Цу цхьан ханна юртбоахама продукце маьхаш 30 процент лаккхденна.

ЦХЬА МИЛЛИОНИ АХ МИЛЛИОНИ ШКОЛЬНИК

ХьалхагIа хиннача режимагара ДРА-на тIехьаленна кхьачар йоазув - дешар хоаш нагахьа сага воаца мехк. Къаьстта а юрташка. Цудухьа мехка хьалхашка этта керттера декхар — наха йоазув - дешар Iомаделга. «Таханарча дийнахьа Демократически Афганистане болх беш я, — йоах йоазув-дешар ца ховлга дIадаккхара йолча централъни пачхьалкхен комиссе председатела Б. Ш. Зафаре, — дешаш 632 эзар саг а долаш йола 31.626 курс. ТIаьнинк нагахьа хьежжа ДРА-ра йоазув-дешар ца ховлга цIендаь дIадоаккхаргда городашка 1987 шерале, юрташка 1990 шерале. Цхьабакъда, тха декхар алхха дешен ладен нах Iомабарах лаьтта Iац. Лакхбанза баргбаш бахача наьха массе оагIорахьарча знаней боарам.

Цу цхьан ханна реформа еш я образоване системана. Цхьа миллиони ах миллиони школьникашта ятт шерa дешарe образовани юкъейоалаю. Кердача программана юкъедаьккхад экономика, социологи, психологи санна дола дисциплинаш. Дукхьашха дешар хьеха доладьд нагегIча къамий меттала, пхе къаман меттала арахийцад книжкаш.

Иштта аргIайоаккхаш я лакхера образовани а квалифицированни болхлой кадраш кийчъяра системa а. ХIанз укх сахьате дерригa а хеттача тайпара ца лела а, прогресс-м гучаьха я.

КОНТРРЕВОЛЮЦЕЦАРЧА ВЪАЙСАМА ФРОНТ

Мохк дегIабоалабара наькъа тIара социальни духьалденаш дIаяьхай апрельски революце. Пайдаеча оаналех йиза я Афганистана лаьттан ченаш. Къахьегама тIера долча афгански халкъа тахан новкъарло еш дола алхха цхьа хIана — реакце низашта доазол дехьара хьалтадоахаш хьаллоаттадеши доле тийша балхаш. Республикана зе доаш дисаш цар гIулакхаш.

КIийленашкара довнаш ду бандиташа, школаши маькдигаши лелхийт, хьехархоштеи школьникаштеи гераш детт, гулахьа доаша нах боабу. Душманаша учебникаш лохаду, укк арахеца кийчдаьъ кагат доагаду. Уж боккъон ца дола шорача замалахьара яхя гIулакхаш даI Массехк бIаь миллион афгане маьха лоархI бандитски группировкаша здравоохранене центраштеи пункташтеи довнаш дар бахьан долаш мехка хинна ьс. «ПаргIатонна тIехьара къовсамхой» салараша больницаш, медицински новкъостала цIеной лелхийт, юрташка лораш боабу.

Чухехкараштa керте латтараш миллахь ба? Уж ба революце шоай ерригача совленех баьха хьаьга хиина помещикаш. Уж тахан—халкъа правительстваьа духьала латтача империалистически державай регионаьни реакцен бера гера. ХIаьта душманашта кулгаллераш а боаш ба. Масала, ВIашагIкхийттача Штаташа апрельски революци хиннача хьалхарча кIирашке а героин миллионаш долларашй хьожадир Пакистана территоре тIа контрреволюционни группировкаш вIашагIйоха. 1981 шера март бетта массаьена а хьалхашка хьаккхайкадир Рейгана душманаш терраца Iалашбеш хилар. Цуд тIехьагIа цхьа даь Iийнадац Вашингтонера Афганистана Демократически Республикана духьалара хьаьнена беш бола тIом шерbара тIехьара тIаьхелашi.

Бахача наха массе оагIорахьара гIо а деш, бандиташта духьала къовсам лоаттабу халкъа эскаро. Дукхача районашка бахача наха шоай низашца лораду наькъаш тIаьши. Йохаю бандаш.

АФГАНИСТАНА ДОТТАГIИЙ

ДоттагIий дукха ба афгански революце. Укказа а дика боаз уж, оагIув хьаллацарахи новкъостал дарахи баркал йоах. Тахан ДРА карта тIара бIаргаго йиш я керда газопромыслаши газопроводаши, заводаш а ГЭС-ш а, текстильни фабрикаши ирригацеши системаши, автонаькъаш а дешара заведенеш а. Царех дукхагIъяраш хьахиннай Советски Союзаца кхача социалистически мехкашцея цхьана экономически гIулакхаш лоладар бахьан долаш.

Масала, пачхьалкхен сектора промышленносто арахецача ерригача продукцех 70 процент сагIа афгано-советски доттагIала объекташта доагIача даькъа кхоач. Оборудованех, машинех, материалех, технически гIулакхаш дарах боагIача маьхах Советски Союзо Афганистанера пийо газ, цитрусови сом, тха, маслинаш, кхыдола товараш.

ТоъаI доккха новкъостал ду СССР-о къаман кадраш кийчъяра а. Цхьана гIулакхаш леладеча шерашка кийчбаьб 75 эзар гаргга квалифицированни болхлой. Советски Союзо новкъостал а деш хьалъяьй тайп-тайпарча специальносташтa инженераш кийчбеш йола Кабулера Политехнически институт, цу техникум. Массехк эзар дIамсагаи йоаи да СССР вузашкеи техникумашкеи дешаш. Массехк керда соглашени лий вай мехкашa цу дакъе дIахо а цхьана гIулакхаш леладергдолаш.

Болгаре Халкъа Республико ДРА-на новкъостал ду юрта боахама дакъе, ирригационни гIирсаш, пайгачен кхачани промышленноста предприятеш хьалъеча. Болгала аьлча, хьалъе оттаяьй тIоарска хIамаш ю фабрика, кирпичий завод, шурий продукци чакхйоаха завод а йолаш йола йоккха шурий ферма, ткъаьрий питомник. ДIахо деш да шера цхьа миллион бройлераш лелаеш 25 миллион фуъ гулдеш нии болаш йола кхо тIара оалхазараш леладу фабрика хьалъяра балхаш.

Дукха балхаш ду ДРА ЧССР-а новкъосталаш. Чехословаке тийнача кредитий чотах хьалъяьй цементни заводаш, даьтта доаккхен консервни заводаш, Кабуле троллейбусни линии. Хьалъе йолаьай кIор бIаха шахташ, йовхала электростанцеш, кога гIирсий фабрика. Экономически гIо ду иштта кхыча социалистически мехкаша а.

КХОАНКНАХ [illegible]

БIаьш шераш хьалхагIа денз мохк тIехьабисар, кхетадеш ма дарра, пхе шера дIадоаккхалургдац. Къаьстта а нагахьа санна маьрша гIирсаш хьалдарга а ца дохийташ, чурчен арахьарчен контрреволюце низаш юхалеттарга дIахийта дезар кIезига низи рузкъеи ца хилар теркалдича. ХIаьта а къели йоазуа - дешар ца хари дIадаккхара Афганистане дIахо а дукха болх ба беш дукхача шерашта лаьрхIа.

Керда вахар аттача хьалашка хьалдац афгански халкъо. ВIубенна дола из прогрессивни эргалоний наькъагIа, революцена карагIдаьнараш лораде маьрхIа шоаш хилар хьа а хьонхаш. Юхаметтаюттаю йохаь предприятеши школаши. Iилман-плановни ларда тIа юхи хьалъеш латт экономика. ТIехь-тIехьа дукхагIа юха цIаберзаш латт доазол дехьа дIабаха хинараш. Дукхьал цхьан Кандагаре укх тIеххьарча 10 бетта юха цIабаьккхаб 2.500 сагIа дезал. Укх шера массехк дийнахьа кхы а 400 сагIа дезал цIабаьккхаб Нимруза Кундуза яхача провинцешка. Iаьдала моттигерча организацеш къамаьл деча хана афгански гражданаша хьаккхайкадир мехкарча берригача къахьегамхоштa цхьана шоай дайкен ираза духьа берката къахьегача дакъа лаца шоаш кийча хилар.

ГIа мел баьккхача холаш да Афганистана Демократически Республико дийна духцамаш. Цар хьахьоах, Афганистана халкъо революционни эргалонаш ярга хьай бола наькъ юкъагIа буталургбоацаш болга.

Леонид ЯКИМОВИЧ, АПН соб. корр.

1983 ш. 18 марта 35 шу дуз СССР-ая НРБ-неи юкъерча доттагIалах, цхьана гIулакхаш леладарах, вIаши гIо дарах долча Договора кулгаш яздаь (1948).

ДОТТАГIАЛО ХЬАДАЬР

Бургасски мехкдаьттахимически комбината керттерча административни корпуса майде тIара, тIаерзъюкъе улаш санна, дика хьожалу гаьнна форде юкъе дIачуйоллаш причалаши а йоаш йолча цу промышленни гиганта гIирсий ерригача панорамага.

Ала бакъо а йолаш ала йиш йолаш да цу комбинатах советско - болгарски доттагIалах дайнна беркат да из ьнна. Советски Союзо экономически а технически а гIо а деш хьаьча цо, 1963 шера деннад духьашкера болгарски бензин, кIаьта цу хана денз мехка экономика дегIаахара боккзача лоархIаме е я. Из хьалъеча дакъе лоацаш хилар 14 сагIа советски проектни институти организаци, 700 сагIа СССР специалист, цига дIаоттальча оборудованиш кхо дакъа дича шин дакъа вай заводаша хьадаь да. ХIанз а тIехьа белх беш ва цига шоай йоккха опыт болгарски новкъосташта дIалуш йола 70 советски специалист.

ХIана укх сахьате, дуац комбината директора Минчев Димитре, комплекса чуйоагIа ялз завод, Iилма - толламен проектни институташ, ткъай доалахьара электронно - вычислительни центр, электростанци, кхы гIонна йола объекташ. ХIара дийна хьаккулъ танкераша порто Туапсерен Новороссийскерен мехкдаьтта. Цигара 17 километр йIахьача трубопровода чугIолла комбината хьадоагIа из. Укхаза цунах хьаю дукхьал болгарски экономикана чIоагIа эшаш хилараш сагIа, 30 сагIача мехка экспорта дIаухийташ йола 230 сагIача тайпара продукци. Из да, эггара хьалха, тIехьъяьнна дийна йоагIа хIама, растворителаш, тайп - тайпара хьинзаш дола даьтташ, пластмассаш, синтетически каучук, синтеза продукташ, кIаьта иштта полиэфилонитрильни хьоасий, битум.

ХIанз комбинато ду починалиаьнна мехка ерригача предприятеша луча пайдах 16 процент. ХIаьта цун низалаш дIахо тIадатталуш а латт. Модернизаци ю къаьнача производственни линешта, эксплуатаце дIаяйтал кердадераш. ДIадахача шера, масала, болх ба йолаелар Советски Союзо технически гIо а деш хьалъяь каталитически крекинге установкай комплекс. Цунна йола оборудовани яьйтар Ленинграде, Подольске, Барнаула, Пензе, Волгограде заводаша. Керда комплекс бола беш хилар бахьан долаш хьатIакхуьаш дийн мехкдаьтта сое а ца деннаш 50 процент дукхагIа арахецц дикагIа дола бензин. Цо йиш хулийт мехка хьачухкуьаш йола безача маьхе бийдал шера 5 миллион тонн кIезигъа.

Комбината производство шерьяре вож лоархIаме этап хилар Болгаре эггаре хьалхара а Европе эггаре йоакхагIа ерах цаI йола а полипропилен арахеца лини эксплуатаце дIаяллара. Шер-шера цу лине тIа хьаю целлофан, хIама метта юлла искусственни материал, канатеш, контейнераш санна дола продукце массехк керде тайпа карадерзаде йиш хилийта 80 эзар тонн сагIа полимерни материал.

Бургасски мехкдаьттахимически комбинат шерьярен цунна модернизаци арем программана юкъейиллаь 11 объектах алхха цаI мара яц керда лини. Укхазе иштта болх ба йолаелаба этилен, пасмотилен, дизельни доагор, гудрон арахецаш йола кхы йолбах предприяти.

Тха предприяте, белгалдаьккхар Д. Минчевa ше къамаьл деш, шерра пайда ийбу Советски Союза опытах меттаца, кхыча социалистически мехкашта карагIдаьнарех а. Болгарски специалисташа ийзе бувзамаш лоаттаду Румыне, ГДР, Чехословаке мехкдаьттахимикашца. Комбината болх беш я, советски оборудованел сагIа, Германски Демократически Республикера парафинаш арахецаш йола установкаш. Цу тайпара, цу болгарски экономикана лоархIамена объекта белхо цунца цхьана хьегойт инженерни уйлашта вошел долча мехкашта Iоаьнча хьалха латтача опыта берката интеграци ара деккъера зьедле дола масал.

Нагахьа санна Бургасски мехкдаьттахимически комбината кхоанарa дийцача йиза бокъо а йолаш ала йиш йолаш да цунех «электроника» я из ьнна. ХIанзза а дааь укхаза этилена окисаи этиленгликолен производство процессашта тIахьожам лоаттабалга микроэлектроникага дIаделара тIадерзадаь хьаяхара гIулакхаш. ХIаьта лаьрхIа да 1985 шу чакхдалелехьа электронни микропроцессорни системаш комбината кхыча участкашка а юкъейоалае.

Владимир БАБИН, ТАСС корр.

София.

ЛИВАН. Сояна сентябре Сабри Шатилен, палестински беженцийн Бейрутерча лагерашка нах боабаре вай планета тIарча миллионаш болча ныьха дегаш Iохаделийтар. Iарбийн - палестинцаш физически боабаьа дIабахара ныкъ вара а лаьцна израильски интервенташа цхьа эзар саг, дукхагIа бераш кхалнах, боккхий нах, бераш долаш. Кхийнна, уж палестинаш хилар бахьана а доацаш. Човшш хинна болчи нуьрийта шу даьнна - Гасан Фатима цIагIа аллийта хиннай моастагIаша бульдоозераша дохадаь цар цIенош дIадоахача хана. Из кIалхаръяьккхай моастагIашта кIал ца бусаш байдача юрта бахача наха.

АП—ТАСС сурт.

СЭВ: интеграци чакхйоахаш я

МАЛХБУЗЕНГАХЬА БОДА НИКЪ

ТIехь-тIехьа бIаьхлу Уренгой—Помары—Ужгород аьлча экспортни газопровода болхь пха. ВIашагIхеттай 3000 километр оагIа турбаш. Трасер боахка хIара керда гIа — СССР-а а хIаьта шинта цхьадолча кхыча социалистически мехкий а гIишлоякхой коллективай хьамареча къахьегамах хьалхадар.

Масала, польски югославски оагIонай специалисташ — компрессорни станцеш. Чехословаке къахьетамхоша шоай мехка территоре тIа кIолла дIаюлларгьа участок Малхбузен Европе йода газ чакхдаккхара. ГДР-ерча специалисташа СССР-е шоашта кьовстадаьча трасса доакьошка комплексе ду балташ: вIашагIа а хетта覺 Iоекх турбаш, царна гонахьа хьалъю компрессорни станцеш яха чуIе объекташ. Уж балташ миштта лел хьежар дукха ха йоалпаш Москве хиннача СССР-ен ГДР-ен векалий аргIанарча координационни совещане.

СССР мехкдаьттаи газови промышленноста предприятеш хьалъеча Министерства коллеге паргIатача зале хьалъухи графикаш, диаграммаш, схемаш. Царна лакхе гIолла доккхийча алапашца дIаяздаь латт «Уренгой — Ужгород». Хьувзаш долча такаш вIашагIхетача, цифрашкен знакилгашкен хьахьекхад ГДР гIишлояхоша беш бола болх. Царна юкъера сийрла кIаьд — Украинера Липецки областей гIолла чакхйоалача, немецки доттагIаша къахьегача шин участке хоаь схема.

Координационни совещане ба цу Iалаьмате боккхача гIирсаца юкъарчал довцаш гIулакх долаш бола шин мехка бехктокхаме болхлой: министерствай ведомствай, комбинатий а заводий а, объединенейи гIишлошъена трестийи вахалаш. Моланка морт я гIирса структура, хIаьта мозаика гаргаш вIаши боккъонца багаувттаярах йоалл къахьегам бизза, хадданза дIабахара къайле. Масала, ерриге трасса цхьана лаьрхIача кхо миллион тонн хIана яц ахьна езе йолча турбашца из Iалашъе дикхайла л советски организацеш. Материально-технически Iалашои дешашка хьожаш я «Союзинтергазстрой» яха Ергтсоюзни объединени, генеральни подрядчик ше хиларах тарра. ХIаьта газови промышленноста Министерства генеральни заказчик ше хиларах тарра, жоп лу проектни документаш дIакхачийтаран финансови дешаштеи хьалхара.

ГДР участкашка хIана ботташ тIа оттара этап чакхйоалаш латт. ЧIоагIа лерд елчай балхаш шерра дIадоладара — трассана гонахьа гIолла яьнача хозача поселкашка бах болхлой, болх беш л столовеш, тукаш, клубаш. ХIана дукхагIа бола кхз тIаберзаду керттерча объекташта — линейни даьхьол гобьккха чуIа цIенош, берий бешамаш, школаш, больницаш а йолаш йолча компрессорни станцештеи.

Совещане дийцар гIирс тайп-тайпарча материелашцех техникацех Iалашберах дола дош. Белггала аьлча, чуIа цIенош компрессорни станцеш планагIа хьалъю, цхьабакъда, турбаш Iочукхара болх кIезиг-дукха тIехьабиснаб. Уж тIиовттилгеи турбаш вIашагIа хувттача балашка дIакхухьилгеи юхадийттад цхьанна тайпара вIашгIехьа боадача хеттамо — дикъа йIоахлуши тIанкха шелал увтташи. Iаьткъар Рейгана администраце лелаьдаь дискриминационни гIулакхаш а. Масала, цхьайолча американски фирмаша юхаьхар ГДР-цара цхьай контракташ; из бахьан долаш США-ра хьаяхкизар заказ даь хинна трубоуиладчикаш. ТIакха сихха новкъостал дир из тоъаш йола техника планагIа йоалаш синача советски оагIоно. ХIана графиках нийслуш доагIа трассере гIулакхаш. Немецки гIишлоихоша доал дешлад линейни дакъа 7-гIа ноябрь хьатIаьхоачаш чакхдаьккхе.

Участкай начальникий хоашашка каст-каста кердадоахар «Бар», «Богородчаны», «Галятин», «Староюрьевская» яха дешаш. Уж я кхычарца цхьана уренгойски газ 1984 шера хьалхарча кварталe малхбузен доазонгахьа дIаувзилга Iалашдергдолаш йолча компрессорни станцей цIераш. Керттера уйла тIайохийташ бар хьалхарча аргIанчарех лоархIаш йолча «Бар» (Украина) яхача станцерча балхий лелам. ГIирса штабо цига тIаерзаьй нъахьегамеи материальни ресурсай йоккха потенциал. Ерриге а хIана яц ахьна йола керттера оборудовани дIакхаьчай цига. Боккъонца тешаш ба белгалъьйча хиншна станци болх бе йоалургхилдарах.

Совещане председателал деш хиннача СССР Миннефтегазстроя министра заместитела Сорокин Алексел дагадеха дийцар СЭВ-а гIорбаьннача гIирсах — социалистически содружества мехкашка хIанзале а, цIаккха а юкъагIа па юсаш, «сийнача доагора» дуккха миллиардаш кубически метраш дIакхоачаьча «Союз» яхача газотранспортни системах. Из система хьалъеча гайта рекордаш, белгалдаьккхар цо, хьоккаме я «Уренгой — Ужгорода» гIишлояхошта а. «Союза» опыто хьалхакьккхар компрессорни станцеш хьалъеча коллективашта юкъе социалистически яхь йоаржанра А. Сорокина ента предложени а. Царех дикагIчоа, хьонхамаш тешшаме лакхдаьчоа СССР Миннефтегазстроя доакъой профсоюзийи ЦIе байрахк лургьа. «Союз» яхача магистрале шоай хана из сийле яьккхар чехословакни специалисташа. Яхьа итогаш ега хана теркалдергда станцеш эксплуатаце дIаллара хаьаши кхоачаьдаьча балхий технически характеристикашш ях ца Iеш, уж эстетически кийчъар а.

Укх шера ГДР гIишлояхошта хьалхашка леттараш чоалханеи бехктокхамеи декхараш да. Программа яккъала я — гурахьа тоххамаш де деза линейни даькъаи йигье а компрессорни станцемеи. Цхьабакъда, ГДР кIорен энергетикан министра заместитела Г. Вайферта совещане хьа ма кхайкадарра, участкашка вIашагIъехкай киз бола гIишлон-монтажни коллективаш. Уж кийча я планагIа лаьрхIа дерриге балхаш кхоачашде.

Борис БУСЫГИН.
(АПН).

УЗБЕКСКИ ССР. Хирурге Ерригсоюзни Iилман центра Ташкентски филиале болх бе йолаенна микрохирурге отделени.

— Микрохирурги юкъе йоалаю чIоагIа нийсел дика хьожаци болх бе безача моттиге, операци из объектаца инструменташ аьхха микроскопаца мара бIаргагуш йоапача моттиге, — дувц отделене заведующе, медицински Iилмай кандидата Урманов Эльдара. — Микрохирургаш гIулакх долаш ба артерешца, цIийн пхаьнашца, миллиметрал сомагIа йоацача нервашца.

СУРТА ТIА: микрохирурге отделене заведующи Э. Ф. Урманов Кравченко Сережайца цхьана.

ТАСС фотохроника.

Оаха яздаьчун лерpaгIа

ДIадахача шера декабре «Сердало» газета тIа араьннаяр «Мала меттайоагIаргьа школаш?» яха рейдова материал.

Цунах лаьца тIога кхайчад КПСС Назрановски райкома хьалхарча секретара А. А. Мякиеви Нохч-ГIалгIай АССР просвещене министра С. М. Моштаеви дайта кхьхаташ.

А. А. Мякиев лахь: «1982 шера цхьайтталагIча декабре араьннача «Мала меттаоттаргьа школаш?» яхача корреспонденце тIа ейт йола критика нийса я.

КПСС райкомо тIадилларах рейда материал йийцай хиларь бетта хиннача райони школай директорийн хьехархойи совещанешка. Цунах лаьца СуркотIарча №№ 1, 2 йолчеи Экажкъонгий - Юртарча № 1 йолчеи юкъерча школашка чакхъьхай педагогически советаш, КПСС райкома а райисполкома а балхлой юкъе а болаш цу [illegible] школай дешара а кхетам балара а болх дIахо бодача хана тоабелга дуцаш сходаш хьй. Гучадаьнна кхоачаибоацараш дIадахара мероприятеш кийчъьй. Шоай классашка хьалха деза берам хьа хIана ехац цу кьонахий дийнача классий кулгалхошта дисциплинарни взыскаеш хьй.

Халкъа образоване райони отдела декар даьл Нохч-ГIалгIай АССР просвещене министерствага цу гIулакхах бехке бола школай кулгалхой бехктокхаме оза дьцан.

Халкъа образоване райони отдела тIадиллад школаш кердача хьехархой кадарашка Iалашъьяра, цар материально - дешара база чIоагIъяра, дешара - кхетама процессаши къахьегама дисциплинеи тоахра юкъедаи тIахьожам лелабелга.

Районо инспектора Ф. Д. Мартоевайца беседа хьй».

Цу рейдах лаьца ше дайтача кьахата тIа Нохч-ГIалгIай АССР просвещене министра С. М. Моштаева а хIаьд мамхе вай йийщача совещанеи сходехи. Цул совгIа, цо йоахк «...рейдова материала тIа дийца кхоачамбоацараш бахьан долаш школай кулгалхой дисциплинарни бехктокхаме воаб, цул совгIа, Нохч - ГIалгIай АССР просвещене министерство Назрановски райони халкъа образоване отдела тIадиллад юхаш йолча педагогически коллективашта массала тIахьожам лоаттабелга».

Дешареи вахареи бувзам чIоагIбу

Наурски района Ищерская яхача станица юкъерча школа педагогически коллектива тIатеIла къахьег дешархошта знанеш ялара дикал лакхагIа хилийта гIерташ, берагш къахьегам безаш хургдолаш хьалхеде, школа яккхалехьа шоашта еза професси царга харжийта гIерташ. Уж дешаш школа къестаду берий дезалашца а, «Победа» яхача винсовхоза кулгалхоица а айкха бувзам а лоттабеш.

Школа а хьехархой а гIонча хила, кхетама балха, дешара лоархIам хоаш хила дагахьа дай-ноаной а ба дешаш. ДийъагIа шу да школе даьшта - ноаноишта лаьрхIа йола педагогически знаней факультет болх беш йола. Цун кулгалдеш я хьехархо Васильева Зоя Андреевна. Дай-ноаной всеобуча программа цхьайтта шера лаьрхIа я. Шоай бераша савна классера классе дIачу а бувлаш деш цар. Цар Iомаш берий психологех йола теори, уж знанеш денна бераша шоаш дIакхухьа ха пайдана хургйолаш юкъекхувл цар. Докладаш, лекцеш йийшачул тIехьагIа даьша - ноаноица чакхйоах тайп-тайпара педагогически декхараш доашхаш йола практически занятеш, дезал дика кхебара опыт дIа-юха лу, екъ. Станице кIезига бац шоай дезал алхха тIехдика хьалхкебеш бола нах. Цу тайпарча дезалех ба СолтамурадовгIар, ХаджиевгIар, СосовцевгIар, КюворвгIар, ТарасовгIар дезал.

Ялх шу даьннача берий даьшта хьехархочо Н. В. Земцовас довзийт бераша пхьаза боккхагIчарга ла ца дувгIара бахьанаш. хьехам лу бер маца хоестаде е цох маца бехк баккха мегаргба, уж аляха баькълувргдолаш, къахьегама тIера хургдолаш фу де деза дувцаш. В. Ф. Бычковас дувц кхоалагIча классе дешаш долча бераша шоашта тIадиллача общественни декхара бехктокхам кхеторгболаш даьша фу де деза. ХIаьта, исторе хьехархочо Т. Н. Величкос дувц ворхIлагIча классе деша бераш комсомола мугIарашка дIаошта кийчдеш даьша де деварех. ХIара дешара шу чакхдоалаш еррига классаш чу а лоацаш, уж берий ханашка хьежже йийкъа а йийкъе чакхйоах дай-ноаной конференцеш.

Иштта, оаха дикка йоакхоеча гIулакхех да нагирхой вахарга кийчбар, дего къолбалъю професси харжа гIо дар. ХIара хьехархо ше хьехаш йолча предметага гIолла дешархошта къахьегам, юрта боахамца юкзаенна балха говзалаш езаллийта гIерт, юкзае йиш йола дешара материал юкзаю моттигерча совхоза балхаца. Юрта боахаме эшаш йолча балха говзалех йола профориентаци ю оаха «Победа» яхача винсовхоза кулгалхоица айхха бувзам а лоттабеш. Педколлектива дикка гIо ду цу совхоза директора В. Г. Грейнос, керттерча агронома В. В. Базеева, парторга Н. Е. Елагина. Цар гIоица дика дIабода тха дешархой производственни бригада болх, чакхйоах совхоза фермашка, отделенешка, мастерскешка еш йола экскурсеш, производстве хьалхле лелаерашца вIашагIкхетараш. Боахамо гIо ду школа механизатораш, комсаш лелаераш кхебеча даькъе а. ХIара шера совхоза къахьегамхой мугIарашка дIаувтт тха школа выпускникаш, ха дIаяхача царех хьахул маха бовзаш бола болхлой. Масала, царех ба механизатораш В. Жихарев, А. Клюкин, комсаш лелаераш Т. Солтомурадова, Х. Делимханова, кхыбараш.

КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленума соцамашта жоп а луш школа дешархой производственни бригада тIайийцад доккхий декхараш. уж по кхоачашдергхиларах дог тийша а да тхо. ХIана аьлча, ше хьахилча деза, ткъаь шера дукха дика гIулакхаш карагIдаьннад цун.

Дешархошта тIема-патриотически кхетам балар а кхы кхеэнгагIа лоархIам болаш гIулакх дац. Цу лостамагIа ба а хетаи дагьа лоаш бераша шоаш. Школе я Кавказа оборонан къахьегама сийлени музей. ЦIеча дерйоахараша шоай болх дIахьу 10-ча Гвардейски корпусах дувцаш йола материалаш гулъеш. Традици а хинна дIаэттад хIара шера цу корпуса ветеранашца вIашагIкхетараш чакхдахар. Школе бахька хиннаб цу корпуса снайпер хиннa Казак Анна Петровна, связист Гордиенко Филипп Васильевич. Иштта дешархоша гулъю 1942 шера 10 октябре Ищерск уллача моттиге хиннача тIем тIа дакъа лаьцача 488 йолча нъаьсттача танкови батальонах йолча материалаш. Хайнад цу батальона командир И. Г. Криенко хиннилга, цу батальона юкъе хинна Даьхе баьи ший са дIаденна вай мехкахо, лейтенант Долгополов Леонид Иванович. Цун дезал хIанз а бахаш ба Шелковская яхача станице.

ЙоккхагIча классашка дехача бераша дакъа а лоацаш, школе хьаьй юкхьанцарча тIема кийчонах йола дика дешара - материальни база. Сийлахь - боккхача Даймехка тIема ветеран волча Л. К. Кузнецова дика юкзаю юкхьанцарча тIема кийчон урокий материал вахарца, Iомаду нагирхошта эскаре бахача нийслургдола гIулакхаш, эпаргйола знанеш. Ше занятеш чакхйоахаш хьехархочо хьех школа выпускникаш бола эскаре гIулакх даь цIабьхха нагирхой.

ДIабахача бетта школа дешархой собране йоккхагIча классашка дешача бераша социалистически декхараш тIайийцар, царна юкъедоагIа юкхьанпара тIема кийчонах йола знанеш караерзаяр, ГТО нормативаш кхоачашьяр. Цу собране ена хилар Ищерскерча стансовета председатель К. П. Чеботарева, тIема ветеранаш. Дешархошта социалистически декхарий листокаш дIаелар Л. К. Кузнецова.

А. ГОЛУБЕНКО,
Наурски района Ищерскерча юкъерча школа директор.

АЗ САЙ ИРАЗ ЛОАРХIАР...

ХIара сага ши-ший зул вахара нийсъ. Ала деза, нахка вахара нийсъаш цаI вокхох тара ца хилар. Цхьанне шой вахар мала унаццIоно нораяра кетаду, вокхар мьахк, баракъаш кьедара, иштта кхы дIахо а. Аз сай вахар хетаде лерхI берашта. Царна хетадерг зул аьнне чет сона из, айса дешаш Iомаьь знанеш берашта дIалуш хьехархочун болх беш хилча. Цудухьа деше яхай со Л. Н. Толстоя цIерагIча Нохч - ГIалгIай паччахьаллин университетe.

Грознерча № 55 йолча юкъерча школе дешаш йолаш айса гIалгIай мотти литературей Iомадаь деце а, со уйла яр нахьне матте кIоаргагIенаш йоеза, цунца дувзаденна да аз къамаи отделене дешар. Дукха кердадар дайзад сона университете яьккхача кхо шу гаргга йолча хана. Корааьй сай дикагIйола наш — Оскенова Лида.

ХIара студент декхаргIйла вашe дешаш волча дешара заведене общественни вахаре хьинаре дакъа лаца. Сох тешам а бенна филологически факультета дешаре - кхетама балха комиссе председателалла хержай со. Цу тешамо хьы тIа а лакхбу цу балхах бола бехктокхам. Сона дукхедезаденнача хIамаех я спорт. Яьгача атлетиках йола нагалха кхь дIахьхийтац аз дакъе ца лоацаш. Цу даькъе цхьаццa толамаш дахе вIаштIехьа а даьннад са.

КIезига предметаш яц оаза Iомаераш, хIаьта царна юкъе цаI дукхагIа еза аьнне кьоестаьлц аз. Уж ерригаш а цхьатерра дукха езе сона. КхоалагIча курса дIачувьнча сона кьомадаьд ленински стипенди, хIанзчул тIехьагIа кхы а дикагIа деша, общественни вахаре хьинарегIа дакъа лаца декхар тIадомаду цо сона. Из дизза айса кхоачашдергда а гIулакх дIадолийна. Ун деларийе а дешаш декхараш а, цу декхарийна дIа, а эг хIана дешаш университет чакх а яьккха, айса дийшача № 55 йолча юкъерча школе балха яхар, айса мел Iоаьь знанеш бераш дIаелар. Из да сона дегадаттар, аз сай ираз лоархIар.

Л. ТОРИЕВА.

Техника дунен тIа

ШОРТАГIА ВОДЕ— ГАЬНАГIА ГIОРГВА

Массево а цецдаккхар Сиднея улицашка араьнначе бIаргаййнача хьаметтел тIарча нуца а массеварчарна шIалла техьа йоацена цу экипаж. Шира тхов тиллача ваниана тара йолча автомобилах «Аьсаламоттьыннар» аьнна цIи тиллай из дагавлаьцарша. Австрален къахьашка гIолла цхьакха хIена новкъе доацаш йиь эзар километр дийнена цхьа тIадам а бензин доегадаьдац цо.

Цун лайла самах кагт аьнна, «Аьсаламоттьнна» яха тахкар... мальха энерги я. «Оаха дIакъакхад. Мальха энергенa автомобилаш лелла могаргдолга, цу тIа а дIабодар дIелла мах а бац, оаха мел баьча кикьаьга тха дIадахар 20 цент да — из мах ба Сиднейски оролчеш чакхоалаш бодарь», — аьлар трансавстралийски новкъе доакьошхоех цхьаннa Ханс Толстрапа.

Никъ беш дIаходечул совнагIа 15 эзар доллар дахад «Аьсаламоттьна» из хьаьнча Ханс Толстрапен автоконструктора Ларри Перкинсен. Конструкца згтара безагIа мах бодаш доле дакъа — «Бритиш петролеум» яхача фирмо хьаь мальха батареяш. Царех хьакул яйгача болета шасса тIа оттаьча «фиберглассови» корпуса тхов. Чархаш — велосипеде ераш моргаш, цхьан гоара нна бола электродвигатель.

Ныьакхой бетта континентах чакхбоала пермаш хиннабале а, мальха батарей эффективность лоха хилар бахьан долаш хьабенеаб цар никъ. Юклера а, юкъера масал сахьата 25 километрал тIех ха хиннац, хIаьта дийнахьа беш бола никъ — 200—250 километр.

(АПН).

Кинофильмага хьежачул тIехьагIа

САГО ШЕ ДОАДУ ШИЙ СИЙ

Шоайла цIаккха машар хургбоацача шин идеологе кьовсама ареке чоалханечеи кхинкаденначеи вахаре дах тIаанара дуке.

Вай мехка шоаш дукхал бекккача къайлагIарча тIема империализмо юкъекхувл оашаш, аьлинтта, шпионий болх, доацар, хардар, кхаацца саг эдар, кхыбола тайпа болх.

Бакъда, буржуазни пропагандина социальни лард яц вай мехка, цудухьа цо берриге шай тайша болх оарцагIбоах цхьаццаболча наха юкъе тIехьадиса гIулакхаш шерагIа доаркадара, уж хьалладара, цхьаволча сага бизза боаца идейни сакхетам доалнкахьа баккхара. Кхы мел дола во, дегаза хIамаш ду. Ала хала дале а, вай лакхе дийца цхьацца хIамаш бахьан долаш вай идейни моастагIашта вай общества юкъера морабоагIа шоай лоIамах болаш дале а лоIамах боацаш дале а, цар яхар а царна хетар а деш цхьаццаболa нах.

Иштта, Крымов Юрий — кьона, Iалаьмате хьекъал дола Iилманхо, дага а доацаш юкъевода вай мехка американски агенташа чакхйоаккхача цхьан шпионски операцеи. Дага а доацаш цо шийгара дaлийтача тIалатах беза мах бала безача отт из.

Советски кинематографисташа Iалаьмате бехктокхаме лоархI из тема. Цу тематаш дакъа тоъал фильмаш да вай: «Резидент юхавар», «ДогIо а мехо а корегIа тата деча хана», «Резидента гIалат», «Резидента кхел», «Амстердамера гIоз», «Паспорт доаца саг», кхыдараш.

— Тха кинолента хетадаь да актуальни йолча къайлагIарча тIема темана, — йоах цу фильма режиссера Бакаев Хьасана. — СССР-па а кхыча социалистически мехкашца а из тIом лелабу капиталистически мехкий разведкаша. Оаха дувц цу тIема цхьан эпизодах лаьцa...»

Ший «Смерть на взлете» яхача фильма ларде режиссера лаьцад 1962-ча шера А. Соловьева яздаь арадаьнна хинна «Боангашка йов берийн» яха книжка.

КIезига дац фильме вателаш. Детективa стилистика дика йоакха чакхйоакх шийн роль Пийещая Неллес. Колоритно хьовх рецидивист - вадет Фомин Виктора. Крымов Игора роль лийзаеш вола Демич Юрий кхоллама шерра диапазон йола актер ва. Театра сцена тIа дика кхелад цо Гамлета, Моцарта, кхыча кхьа сурт - сибаташ. КIоарга довзийтт «бехк боацаш бехке вахача», дагадоацаш тувдадения, шийгара гIалат далийтача Крымов Игора сурт-сибат.

ХIетта дIадоладенна ираз дола вахар. Цьекхало айдахь дог, карагIдаьнна дика хIамаш, Iалаьмате дика дIаболаенна Iилмаца юкзаенна карьера, ираз дола безам — цу дерригена тIехьара тIадам оттабу Iоакало...

В. АЛЕКСЕЕВА.

СУРТА ТIА: фильма кадр.

КЕРДАДАРАШ

КИЙЧЛУШ ВА

Берий экскурсионно - туристически республиканск станце кийчъеш я укх бетта тIехьарча деношка хургьа «Са Даьхе-СССР» яхача маршрутах болх беча республика школашкарча экспедиционни отрядий слет.

Отрядаша болх беча ворхI лостамга хьежжа ворхI секцена екъалургьа слет. бераша шоаш беча болхах лаьца ешаргьа докладаш, хIаьта дикагIйола докладаш кийчъяраш грамоташца белгалбоахаргба.

Иштта, слете хургьа тайп-тайпара конкурсаш, бераша шоаш кийчъьча краеведенех йолча материалий выставка.

БЕРИЯ КХОЛЛАМ ДЕГIАККХУВЛАШ

— Тхо даим а гIерт радиоца дувзаденна гIулакхаш довза гIертача берий говзал дегIаккхувла, — яхаш дувц республиканск берий радиотехнически школа завуча Доценко Светлана Васильевнас. — Цун дола тешал да оаха чакхйоаха радиогIулакх дезарий яхьаш. Масала, укх бетта 26 дийнахьа дIайолалургьа радистий республиканск многоборье. Цига дакъа лоацаш хургьа школьникий командаш. Цу яхьашта юкъе да радиопередача хьаэца хар а, радио чу гIолла хабар де хар а. Спортивни ориентацех дола къовсамаш хургда Джайра яхача поселка юхерча хьунагIа. Иштта, кхы тайпа конкурсаш а хургьа цу яхьашка.

С. ЧАКОВ.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

17 МАРТ
II ПРОГРАММА

17.35 — «ДIаегIача гаьнашта гIулакх дар». Специалиста хьехамаш.
17.50 — Киножурнал.
18.00 — «Нохч-ГIалгIайче гIолла».
18.20 — «Республика хьадархоша — пятилеткана» (нохчий меттала).
18.50 — «ХIара кхьхата — тержаш» (нохчий меттала).
19.20 — «ТIехьадиса доаттаденна визаш». Художественни фильм.

18 МАРТ
II ПРОГРАММА

16.55 — «Бераши болча безамца». Наьсарерча номер 3 йолча юкъерча школа хьехархочо Я. Д. Медоев (гIалгIай меттала).
17.05 — Дешархошта. «Малош дIаелл вахарчина делитас».
17.20 — Идеологически балхадара. «Автоспецоборудовани» завода партийни секретара Я. В. Кончакова выступлени.
17.40 — «Заманко» (гIалгIай меттала).
18.10 — «Нохч-ГIалгIайче гIолла».
18.30 — Киножурнал.
18.40 — «ТIехьанаьрча нагарга гIолла...».
18.55 — «Кхоачашдара дисциплина» (нохчий меттала).
19.25 — «Са Даьхен селте».

РАДИО

17 МАРТ
I ПРОГРАММА

6.40 — Передачай программа. Хвоттамах бола хоам (эрсий меттала).
6.45 — «Юрт: гIулакхаши проблемаши». Хвоттамах бола хоам (гIалгIай меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (нохчий меттала).
8.35 — Передачай программа (гIалгIай меттала).
8.36 — Музыкальни антракт.
8.40 — «Общественни порядок нораеш» яха радиожурнал (эрсий меттала).
11.15 — ХIара балха дийнахьа тIехдика дисциплинах хьадер дукхагIеи хилийта! «Яхье толамаш доахийт» (нохчий меттала).
11.30 — «Микрофонаца Грозне гIолла» яха радиовыпуск.
11.45 — Музыка (гIалгIай меттала).
17.15 — Передачай программа. Хвоттамах бола хоам (эрсий меттала).
17.16 — «Патриот» яха радиовыпуск (нохчий меттала).
17.31 — Ашараш, муьмаш, халкараш (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — Хоамаш.
18.40 — «Атомсть» яха радиожурнал (нохчий меттала).

УКВ II ПРОГРАММА

[illegible] Литературно - музыкальни композици.
19.05 — Дайшехкая дола илли.
19.34 — Ф. Шиллер. «Коварство и безам» а. Спектаклин вертаж (гIалгIай меттала).
20.34 — Сатьердан дийрешин халкарашш.

18 МАРТ
I ПРОГРАММА

6.40 — Передачай программа. Хвоттамах бола хоам (эрсий меттала).
6.45 — «Юртара Iуйренаш» (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
8.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (нохчий меттала).
8.35 — Передачай программа (гIалгIай меттала).
8.36 — А. Розенберга илли (нохчий меттала).
11.15 — «Iилма — производстве» (эрсий меттала).
11.30 — «Пхоьа минуташ» (гIалгIай меттала).
11.45 — «Яхьеи дисциплиней» (эрсий меттала).
17.15 — Передачай программа. Хвоттамах бола хоам (эрсий меттала).
17.16 — «ДоттагIий вазами» (эрсий меттала).
17.31 — «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоама (гIалгIай меттала).
18.30 — Хоамаш.
18.40 — «Болхлочун вахар» яха радиогазета (гIалгIай меттала).

УКВ II ПРОГРАММА

18.00 — А. Куприн. «Гранатовый браслет» яха [illegible] повесть.
19.24 — Нохч-ГIалгIай музыка концерт.
20.34 — «Лоалахой», К. Бисаева дувцар (гIалгIай меттала).
20.58 — Нохч-ГIалгIай музыка.

Хоттам

Тахан республикен тIоллаеи Грознеи хуьцалуш моржаш а йолаш, йоачан йоацаш, малхбоалехьара секунде 0—5 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 5—10, Грозне 7—9 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана моржаш а йолаш, цхьайолча моттигашка йоачан а йолаш, дохк а доалаш, малхбоалехьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана 1—6 градус шелалн дийнахьа 1—6 йIовхалн йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковска, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бехктокхама секретара — 2-84-68; отделеш: партийни вахара — 2-54-04; промышленностеи транспортеи — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; кехатай — 2-56-87; корректорски — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-56-87; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка

СФ02109. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковски, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1398.